Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

13 päivänä kesäkuuta 2013*

Muutoksenhaku — Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt — Butadieenikumin ja emulsiopolymeroinnilla tuotetun styreenibutadieenikumin markkinat — Tavoitehintojen vahvistaminen, asiakkaiden jakaminen aggressiivisista kilpailutoimenpiteistä pidättymistä koskevin sopimuksin sekä kaupallisten tietojen vaihtaminen — Näyttö — Kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta vastuuseen joutuminen — Sakon määrä — Rikkomisen vakavuus ja kesto — Raskauttava seikka — Rikkomisen uusiminen

Asiassa C-511/11 P,

jossa on kyse Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 56 artiklaan perustuvasta valituksesta, joka on pantu vireille 26.9.2011,

Versalis SpA, aiemmin Polimeri Europa SpA, kotipaikka Brindisi (Italia), edustajinaan avvocato M. Siragusa, avvocato F. Moretti ja avvocato L. Nascimbene,

valittajana,

ja jossa vastapuolena on

Euroopan komissio, asiamiehinään V. Di Bucci, L. Malferrari ja G. Conte, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Tizzano sekä tuomarit M. Berger (esittelevä tuomari), A. Borg Barthet, E. Levits ja J.-J. Kasel,

julkisasiamies: Y. Bot,

kirjaaja: hallintovirkamies A. Impellizzeri,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 9.1.2013 pidetyssä istunnossa esitetyn,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

tuomion

1 Valituksellaan Versalis SpA, aiemmin Polimeri Europa SpA (jäljempänä Versalis), vaatii kumottavaksi kokonaan tai osittain unionin yleisen tuomioistuimen asiassa T-59/07, Polimeri Europa vastaan komissio, 13.7.2011 antaman tuomion (Kok., s. II-4687; jäljempänä valituksenalainen tuomio), jolla unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi osittain Versalisin kanteen, jolla vaadittiin [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 29.11.2006 tehdyn komission päätöksen K(2006) 5700 lopullinen (asia COMP/F/38.638 – Butadieenikumi ja emulsiopolymeroinnilla tuotettu styreenibutadieenikumi) (jäljempänä riidanalainen päätös) kumoamista Versalisia koskevilta osin, tai toissijaisesti sille määrätyn sakon kumoamista tai alentamista.

2 Euroopan komissio teki vastavalituksen, jossa se vaati valituksenalaisen tuomion kumoamista sikäli kuin unionin yleinen tuomioistuin kumosi sillä riidanalaisen päätöksen niiltä osin kuin rikkomisen uusiminen otetaan siinä huomioon raskauttavana seikkana ja alensi näin ollen Versalisille määrätyn sakon määrää.

Asian tausta ja riidanalainen päätös

3 Komissio aloitti 7.6.2005 EY 81 artiklan ja Euroopan talousalueesta 2.5.1992 tehdyn sopimuksen (EYVL 1994, L 1, s. 3) 53 artiklan mukaisen menettelyn, joka koski butadieenikumin (jäljempänä BR) ja emulsiopolymeroinnilla tuotetun styreenibutadieeenikumin (jäljempänä ESBR), jotka ovat synteettisiä kumeja, joita käytetään lähinnä autonrenkaiden valmistuksessa, markkinoita. Komissio lähetti ensimmäisen väitetiedoksiannon (jäljempänä ensimmäinen tiedoksianto) muun muassa Versalisille, Eni SpA:lle, joka on valittajan emoyhtiö, joka omistaa sen kokonaan, sekä Syndial SpA:lle (aiemmalta nimeltään EniChem SpA, jäljempänä Syndial), joka on myös Eni-konserniin kuuluva yhtiö.

4 Komissio antoi 6.4.2006 toisen väitetiedoksiannon (jäljempänä toinen tiedoksianto). Komissio järjesti 22.6.2006 yritysten kuulemisen, minkä jälkeen se päätti päättää menettelyn muun muassa Syndialin osalta.

5 Hallinnollinen menettely päättyi 29.11.2006 riidanalaisen päätöksen tekemiseen. Päätöksen 1 artiklan mukaan Versalis Eni SpA ja kyseisen päätöksen muut adressaattiyritykset eli Bayer AG (jäljempänä Bayer), The Dow Chemical Company, Dow Deutschland Inc., Dow Deutschland Anlagengesellschaft mbH ja Dow Europe GmbH (jäljempänä yhdessä Dow), Shell Petroleum NV, Shell Nederland BV ja Shell Nederland Chemie BV (jäljempänä yhdessä Shell), Unipetrol a.s., Kaučuk a.s. (jäljempänä Kaučuk) ja Trade Stomil sp. z o.o. (jäljempänä Stomil) olivat rikkoneet EY 81 artiklaa ja Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen 53 artiklaa osallistumalla yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun sopimukseen, jonka puitteissa ne olivat sopineet tavoitehintojen vahvistamisesta, asiakkaiden jakamisesta aggressiivisista kilpailutoimenpiteistä pidättymistä koskevin sopimuksin sekä BR:n ja ESBR:n alan hintoja, kilpailijoita ja asiakkaita koskevien arkaluonteisten tietojen vaihtamisesta, Varsalisin osalta 20.5.1996–28.11.2002.

6 Kyseisenä ajanjaksona mainittuihin tuotteisiin liittyvästä Eni-konsernin toiminnasta huolehti riidanalaisen päätöksen 26 perustelukappaleen ja sitä seuraavien perustelukappaleiden mukaan alun perin EniChem Elastomeri Srl, joka oli välillisesti Eni SpA:n tytäryhtiön EniChem SpA:n kautta Eni SpA:n määräysvallassa. EniChem Elastomeri Srl fuusioitui 1.11.1997 EniChem SpA:han. Eni SpA:n määräysvallassa oli 99,97 prosenttia EniChem SpA:sta. EniChem SpA siirsi 1.1.2002 strategisen kemianalan liiketoimintansa, myös BR:ään ja ESBR:ään liittyvän liiketoiminnan, Versalisille. Eni SpA:lla on ollut 21.10.2002 lähtien Versalis kokonaan välittömässä määräysvallassaan.

7 Riidanalaisella päätöksellä määrätty sakko laskettiin asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa sovellettavien suuntaviivojen (EYVL 1998, C 9, s. 3; jäljempänä suuntaviivat) mukaisesti.

8 Komissio piti ensinnäkin rikkomista ”erittäin vakavana” ja vahvisti sakon perusmäärän laskentapohjan sen mukaan, kuinka paljon kukin asianomaisista yrityksistä oli myynyt BR:ää ja ESBR:ää vuonna 2001. Siltä osin kuin oli kyse EniChemistä eli Eni SpA:n omistuksessa olevista yhtiöistä, BR:n ja ESBR:n myynnin määrä oli riidanalaisen päätöksen 468 perustelukappaleen mukaan 164,902 miljoonaa euroa vuonna 2001. Tämän määrän perusteella EniChem oli ensimmäisellä sijalla BR:ää ja ESBR:ää myyvistä kyseiseen rikkomiseen osallistuneista yrityksistä. Komissio vahvisti tällä perusteella sakon perusmääräksi Versalisin osalta 55 miljoonaa euroa.

9 Komissio sovelsi tämän jälkeen varoittavan vaikutuksen aikaansaamiseen tarkoitettuja korotuskertoimia, jotka porrastettiin asianomaisten yritysten vuonna 2005 toteuttamien maailmanlaajuisten liikevaihtojen mukaisesti. Komissio katsoi, ettei Stomilin, jonka liikevaihto oli 38 miljoonaa euroa, eikä Kaučukin, jonka liikevaihto oli 2,718 miljardia euroa, osalta ollut aiheellista soveltaa korotuskerrointa, mutta sovelsi Bayerin, jonka liikevaihto oli 27,383 miljardia euroa, osalta korotuskerrointa 1,5, Dow’n, jonka liikevaihto oli 37,221 miljardia euroa, osalta korotuskerrointa 1,75, Eni SpA:n ja Versalisin, joiden liikevaihto oli 73,738 miljardia euroa, osalta korotuskerrointa 2 ja Shellin, jonka liikevaihto oli 246,549 miljardia euroa, osalta korotuskerrointa 3.

10 Versalisin ja Eni SpA:n osalta sakon määrää korotettiin 65 prosentilla sillä perusteella, että nämä yhtiöt olivat osallistuneet rikkomiseen kuuden vuoden ja kuuden kuukauden ajan.

11 Koska komissio totesi, että EniChem oli jo ollut kahden aikaisemman sellaisen päätöksen adressaattina, joilla oli todettu unionin kilpailuoikeuden rikkomisia – eli ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan mukaisesta menettelystä 23.4.1986 tehdyn komission päätöksen 86/398/ETY (IV/31.149 – Polypropeeni) (EYVL L 230, s. 1; jäljempänä polypropeenipäätös) ja [EY 81] artiklan mukaisesta menettelystä 27.4.1994 tehdyn komission päätöksen 94/599/EY (IV/31.865 – PVC) (EYVL L 239, s. 14, jäljempänä toinen PVC-päätös) –, se korotti lopuksi Versalisin sakon perusmäärää 50 prosentilla rikkomisen uusimisen perusteella.

12 Komissio määräsi näin ollen riidanalaisen päätöksen 2 artiklan c alakohdassa Versalisille yhteisvastuullisesti sen emoyhtiön Eni SpA:n kanssa 272,25 miljoonan euron sakon.

Kanne unionin yleisessä tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

13 Versalis nosti unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 20.2.2007 toimittamallaan kannekirjelmällä kanteen, jossa se vaati ensisijaisesti riidanalaisen päätöksen kumoamista ja toissijaisesti sille määrätyn sakon kumoamista tai alentamista. Se vetosi vaatimustensa tueksi 16 kanneperusteeseen.

14 Kanneperusteet koskivat muun muassa puolustautumisoikeuksien loukkaamista (kolmas kanneperuste), sen joutumista lainvastaisesti vastuuseen rikkomisesta (seitsemäs kanneperuste) sekä perusteettomia toteamuksia kartellin olemassaolosta ja Versalisin osallistumisesta siihen (kahdeksas ja yhdeksäs kanneperuste). Versalisille määrätyn sakon määrän osalta tämä vetosi rikkomisen vakavuuden arvioinnin perusteettomuuteen (kymmenes kanneperuste), varoittavan vaikutuksen aikaansaamiseksi tarkoitetun korotuskertoimen määrittelyn virheellisyyteen (12. kanneperuste) sekä rikkomisen uusimisen vuoksi tehdyn perusmäärän korottamisen perusteettomuuteen (14. kanneperuste).

15 Unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisessa tuomiossa muun muassa seuraavaa.

16 Väitetystä puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta, joka perustuu eroavaisuuteen toisen tiedoksiannon ja riidanalaisen päätöksen välillä, unionin yleinen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 84 kohdassa, että tämä kanneperuste perustui olettamaan, jonka mukaan ”väitetiedoksiannoissa komissio katsoi EniChem SpA:n (josta tuli sittemmin Syndial) [olevan vastuussa

rikkomisesta] 20.5.1996–1.1.2002 - -, [kun taas] riidanalaisessa päätöksessä komissio katsoi ainoastaan [Versalisin] olevan vastuussa rikkomisesta – myös edellä mainittuna ajanjaksona, jonka kuluessa se ei harjoittanut kyseisten tuotteiden tuotantoa ja jakelua".

17 Unionin yleinen tuomioistuin totesi kuitenkin valituksenalaisen tuomion 85 kohdassa, että toisessa tiedoksiannossa mainittiin, että Versalisin oli "katsottava olevan vastuussa rikkomisesta 20.5.1996–28.11.2002", ja se katsoi, että "riidanalaisen päätöksen (365–373 perustelukappaleen) mukaisesti [Versalis] on näin ollen vastuussa koko rikkomisajanjakson aikaisesta rikkomisesta". Kyseisen tuomion 86 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin totesi, että kyseisessä tiedonannossa täsmennettiin myös, että "koska EniChem SpA:n määräysvallassa oli 100 prosenttia [Versalisin] pääomasta 1.1.2002–20.10.2002, Syndial [oli] asetettava [Versalisin] kanssa yhteisvastuuseen rikkomisesta kyseisenä ajanjaksona". Tästä seurasi unionin yleisen tuomioistuimen mukaan, että "toisessa - - tiedoksiannossa Syndial [katsottiin] [Versalisin] emoyhtiön ominaisuudessa - - vastuulliseksi ainoastaan 1.1.2002–20.10.2002 - - eikä koko rikkomisajanjaksolta". Unionin yleinen tuomioistuin päätteli tästä kyseisen tuomion 87 kohdassa, että Versalisin olettama oli virheellinen.

18 Kantajan joutumisesta vastuuseen kilpailusääntöjen rikkomisesta unionin yleinen tuomioistuin totesi, että kun kaksi yksikköä muodostaa saman taloudellisen yksikön, pelkästään se, että rikkomiseen syyllistynyt yksikkö on edelleen olemassa, ei estä sitä, että seuraamus määrätään yksikölle, jolle taloudellinen toiminta on siirretty. Tämä pätee unionin yleisen tuomioistuimen mukaan muun muassa silloin, kun kyseiset yksiköt ovat olleet saman henkilön määräysvallassa ja ne ovat soveltaneet olennaisilta osin samoja liiketoiminnallisia ohjeita.

19 Unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 126 kohdassa, että käsiteltävässä asiassa oli "kiistatonta, että rikkomisensa aikana EniChem SpA ja [Versalis] olivat kokonaan, suoraan tai epäsuorasti, saman yrityksen – Eni [SpA:n] – omistuksessa". Tässä tilanteessa "henkilökohtaisen vastuun periaate ei [unionin yleisen tuomioistuimen mukaan] [estänyt] sitä, että seuraamus rikkomisesta, johon ensin syyllistyi EniChem SpA ja tämän jälkeen [Versalis], [määrättiin] kokonaisuudessaan [Versalisille]". Unionin yleinen tuomioistuin katsoi lisäksi kyseisen tuomion 129 kohdassa, että "seuraamuksella, joka määrätään yritykselle, joka on oikeudellisesti yhä olemassa, mutta joka on lakannut harjoittamasta taloudellista toimintaa, ei välttämättä [olisi] pelotevaikutusta" ja että "yritykset voisivat välttää seuraamukset jo pelkästään muuttamalla identiteettiään uudelleenjärjestelyillä, luovutuksilla tai muilla oikeudellisilla tai organisatorisilla muutoksilla".

20 Kartellin olemassaoloa koskevan toteamuksen perusteettomuutta koskevasta kanneperusteesta unionin yleinen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 168 kohdassa ensinnäkin, että Versalisin riidanalaisen päätöksen 4.3 jaksoa, jonka otsikko on "Kartellikokoukset", vastaan esittämä argumentti, "jonka olennaiset tosiseikat ja oikeudelliset seikat esitetään ainoastaan kannekirjelmän liitteissä A 23–A 25, ei täytä [Euroopan] unionin tuomioistuimen perussäännön 21 artiklan ja [unionin yleisen tuomioistuimen] työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan c alakohdan vaatimuksia". Unionin yleinen tuomioistuin katsoi näin ollen, että kyseinen argumentti oli jätettävä tutkimatta.

21 Väitetyistä ristiriitaisuuksista tiettyjen lausuntojen, jotka Bayer ja Dow olivat antaneet hallinnollisessa menettelyssä, ja kyseisten yhtiöiden työntekijöiden antamien muiden lausuntojen välillä, unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 180 ja 198 kohdassa muun muassa, että "yrityksen nimissä annettujen vastausten luotettavuus on suurempi kuin mikä voisi olla yrityksen henkilökuntaan kuuluvan antamalla vastauksella, täysin riippumatta siitä, millaisia kokemuksia tai mielipiteitä tällaisella henkilöllä on".

22 Asianomaisen rikkomisen luokittelusta "erittäin vakavaksi" unionin yleinen tuomioistuin muistutti valituksenalaisen tuomion 222 kohdassa, että riidanalaisessa päätöksessä määrättiin seuraamuksia sellaisten sopimusten tekemisestä, jotka koskivat tavoitehintoja, markkinoiden jakamista ja arkaluonteisten kaupallisten tietojen vaihtamista, ja että kyseiset käytännöt olivat luonteeltaan erittäin vakavia rikkomisia. Se lisäsi, että komissio oli todennut kyseisessä päätöksessä, "ettei ollut mahdollista

mitata kartellin[, joka oli sen mukaan kattanut koko Euroopan talousalueen (ETA)] konkreettisia vaikutuksia", vaikka "asianomaiset yritykset olivat panneet kyseiset sopimukset täytäntöön ja tämän vuoksi sopimukset olivat vaikuttaneet markkinoihin". Kyseisen tuomion 228 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi Versalisin argumentit, jotka koskivat tällaisten vaikutusten puuttumista. Markkinoiden koon, joka unionin yleisen tuomioistuimen mukaan oli vain yksi tekijä niiden muiden tekijöiden joukossa, jotka komissio saattoi ottaa huomioon, osalta unionin yleinen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 229 kohdassa, että "ei [ollut] perusteita katsoa, että komissio olisi tehnyt virheen riidanalaisessa päätöksessä arvioidessaan kyseisten markkinoiden arvoksi 'vähintään' 550 000 000 euroa vuonna 2001 [ja ettei] missään tapauksessa [ollut] perusteita katsoa, että tämän luvun [mahdollisesta] arvioimisesta todellista pienemmäksi olisi aiheutunut vahinkoa [Versalisille]".

23 Kanneperusteesta, joka koski varoittavan vaikutuksen aikaansaamiseen tarkoitetun korotuskertoimen lainvastaista soveltamista, unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 250 kohdassa, että seikat, joiden perusteella komissio saattoi vahvistaa korotuskertoimen Eni SpA:n ja Versalisin osalta, ilmenivät selvästi riidanalaisesta päätöksestä ja ettei siitä ilmennyt, että komissio olisi turvautunut muihin seikkoihin kuin asianomaisten yritysten kokonaisliikevaihtoon ja suhteelliseen kokoon. Unionin yleinen tuomioistuin totesi kyseisen tuomion 251 kohdassa, että Bayerin maailmanlaajuinen liikevaihto vuonna 2005 oli ollut 27,383 miljardia euroa, Dow'n 37,221 miljardia euroa (eli 35,93 % suurempi kuin Bayerilla) ja EniChemin 73,738 miljardia euroa (eli 169,28 % suurempi kuin Bayerilla ja 98,11 % suurempi kuin Dow'lla).

24 Tässä tilanteessa se, että korotuskerrointa, joka hyväksyttiin Versalisin osalta, korotettiin 14,28 prosenttia verrattuna Dow'hun sovellettuun korotuskertoimeen (2 verrattuna 1,75:een) – ja tätä jälkimmäistä kerrointa itseään korotettiin 16,66 prosenttia verrattuna Bayerin osalta hyväksyttyyn kertoimeen (1,75 verrattuna 1,5:een) -, ei unionin yleisen tuomioistuimen mukaan voinut merkitä yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista. Unionin yleinen tuomioistuin katsoi päinvastoin valituksenalaisen tuomion 251 kohdassa, että komissio olisi voinut hyväksyä tällä perusteella vielä korkeamman korotuskertoimen. Se muistutti samassa kohdassa niin ikään, että koska komissio ei ole velvollinen soveltamaan täsmällistä matemaattista kaavaa sakon suuruutta määrittäessään, se otti ilmeistä arviointivirhettä tekemättä huomioon eron asianomaisten yritysten taloudellisessa kapasiteetissa soveltamiaan korotuskertoimia valitessaan.

25 Sakon korottamisesta rikkomisen uusimisen vuoksi unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 296, 298 ja 299 kohdassa, että riidanalaisessa päätöksessä muistutetaan polypropeenipäätöksestä ja toisesta PVC-päätöksestä ja siitä, että EniChem oli ollut kyseisten päätösten adressaatti. Unionin yleisen tuomioistuimen mukaan komissio katsoi lähinnä, että sama SEUT 101 artiklassa tarkoitettu yritys oli syyllistynyt uudelleen kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevään toimintaan. Tässä yhteydessä unionin yleinen tuomioistuin muistutti, että komissio oli viitannut "riidanalaisen päätöksen 487 perustelukappaleessa yleisesti 'EniChemiin', jonka osalta on riidanalaisen päätöksen 36 perustelukappaleessa esitetty määritelmä 'mikä tahansa Eni SpA:n omistuksessa oleva yhtiö'". Kyseinen ilmaisu on unionin yleisen tuomioistuimen mukaan "epätarkka ainakin niiden oikeushenkilöiden osalta, jotka komission mielestä muodostavat polypropeenipäätöksessä ja toisessa PVC-päätöksessä tarkoitetun taloudellisen yksikön". Unionin yleinen tuomioistuin lisäsi, että polypropeenipäätöksessä tarkoitettu yhtiö eli Anic [SpA] ei [kuulunut riidanalaisen päätöksen 26–35 perustelukappaleessa, joiden tarkoituksena oli] lähinnä kuvata rikkomisen aikana Eni [SpA:n] omistuksessa olleiden yhtiöiden kehitystä, mainittuihin oikeushenkilöihin, ja rikkominen tapahtui polypropeenipäätöksen ja toisen PVC-päätöksen jälkeen.

26 Valituksenalaisen tuomion 300 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin totesi, että komissio toki viittasi "riidanalaisen päätöksen alaviitteessä 262 polypropeenipäätökseen ja toiseen PVC-päätökseen toteamalla, että mainitut päätökset koskivat 'Eniä'", mutta ilmausta "Eni" ei kuitenkaan "käytetä riidanalaisessa päätöksessä yhtenäisesti", koska kun komissio tarkoittaa yhtiötä Eni SpA "muiden yhtiöiden emoyhtiönä, se käyttää ilmausta 'Eni SpA'". Valituksenalaisen tuomion 301 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin katsoi kuitenkin, että "jos oletetaan, että komissio [tarkoitti] - - käyttämällään

ilmauksella ’Eni’ yhtiöitä, jotka kuuluvat EY 81 artiklassa tarkoitettuun, Enin määräysvallassa olevien oikeushenkilöiden muodostamaan ’yritykseen’, komissio ei riidanalaisessa päätöksessä [esittänyt] tältä osin yksityiskohtaista ja täsmällistä tietoa”. Unionin yleisen tuomioistuimen mukaan ”komissio tyytyi vain huomauttamaan [sille] esittämissään kirjelmissä, että polypropeenipäätöksen ja toisen PVC-päätöksen adressaatteina olevat yhtiöt olivat ’täysin’ Enin määräysvallassa”. Unionin yleinen tuomioistuin lisäsi, että ”tämän väitteen tueksi ei esitetä kuitenkaan näyttöä, eikä sitä myöskään toisteta riidanalaisessa päätöksessä”.

27 Valituksenalaisen tuomion 302 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että ”asianomaisten yhtiöiden rakenteen ja määräysvallan kehitys [oli] käsiteltävässä asiassa erityisen monimutkainen” ja että ”polypropeenipäätös [oli] osoitettu Anic [SpA:lle], eikä Eni [SpA:n] nimi esiinny mainitussa päätöksessä”. ”Toisen PVC-päätöksen 8 perustelukappaleessa komissio [mainitsi unionin yleisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan], että Anic [SpA:sta] [oli] ’tullut’ EniChem SpA, ja 43 perustelukappaleessa, että tämä kehitys johtui ’erinäisistä uudelleenorganisoinneista’ niitä tarkemmin täsmentämättä”. Unionin yleinen tuomioistuin totesi, että ”Eni [SpA:n] nimi ei [esiintynyt] tässäkään päätöksessä” ja että ”komission tehtävänä [oli] olla tässä yhteydessä erityisen tarkka ja esittää kaikki tarvittavat yksityiskohtaiset tiedot, joiden perusteella voitiin katsoa, että riidanalaisen päätöksen adressaatteina olevat yhtiöt muodostivat polypropeenipäätöksen ja toisen PVC-päätöksen adressaatteina olevien yhtiöiden kanssa - - saman ’yrityksen’”, mitä komissio ei sen mukaan ollut tehnyt.

28 Unionin yleinen tuomioistuin hyväksyi näin ollen kanneperusteen, joka koski sitä, että sakon perusmäärän korottaminen ei ollut oikeutettua rikkomisen uusimisen vuoksi, kumosi riidanalaisen päätöksen 2 artiklan c alakohdan siltä osin kuin siinä vahvistettiin kantajalle määrätyn sakon suuruudeksi 272,25 miljoonaa euroa ja vahvisti tämän määrän 181,5 miljoonan euron suuruiseksi. Se hylkäsi kanteen muilta osin ja velvoitti asianosaiset vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Asianosaisten vaatimukset

29 Versalis vaatii, että unionin tuomioistuin

— kumoaa valituksenalaisen tuomion kokonaan tai osittain sikäli kuin unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi sillä sen kanteen asiassa T-59/07 ja näin ollen

— kumoaa riidanalaisen päätöksen kokonaan tai osittain

— ja/tai kumoaa sille riidanalaisella päätöksellä määrätyn sakon tai ainakin alentaa sen määrää

— toissijaisesti kumoaa valituksenalaisen tuomion kokonaan tai osittain sikäli kuin unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi sillä sen kanteen asiassa T-59/07 ja palauttaa asian unionin yleiseen tuomioistuimeen, jotta tämä ratkaisee pääasian unionin tuomioistuimen sille antamien ohjeiden mukaisesti

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut sekä tässä oikeudenkäyntimenettelyssä että asiaan T-59/07 liittyvässä menettelyssä ja

— hylkää komission vastavalituksen ja velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

30 Komissio vaatii, että unionin tuomioistuin

— hylkää valituksen

— kumoaa valituksenalaisen tuomion sikäli kuin unionin yleinen tuomioistuin kumosi sillä riidanalaisen päätöksen niiltä osin kuin rikkomisen uusiminen otetaan siinä huomioon raskauttavana seikkana ja alensi näin ollen sakon määrää ja

— velvoittaa valittajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Päävalitus

31 Vaatimustensa tueksi Versalis vetoaa kuuteen valitusperusteeseen, jotka koskevat valituksenalaisen tuomion muuttamista ja riidanalaisen päätöksen kumoamista.

32 Ensimmäinen valitusperuste koskee sitä, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen ja tulkitsi virheellisesti toista tiedoksiantoa, kun se ei katsonut, että puolustautumisoikeuksia oli loukattu, koska kyseinen tiedoksianto ja riidanalainen päätös poikkesivat tosistaan. Toinen valitusperuste koskee oikeudellista virhettä sen osalta, että Versalisin katsottiin olevan vastuussa rikkomisesta, sekä valituksenalaisen tuomion puutteellisia perusteluja tämän osalta. Kolmas valitusperuste koskee lähinnä unionin oikeuden loukkaamista, todisteiden vääristämistä sekä sitä, ettei unionin yleinen tuomioistuin harjoittanut täysimääräistä tuomioistuinvalvontaa. Neljäs valitusperuste koskee sakkojen virheellistä laskemista ja rikkomisen luokittelua perusteettomasti ”erittäin vakavaksi”, perustelujen puuttumista sekä puutteellista tuomioistuinvalvontaa. Viides valitusperuste koskee lähinnä arviointivirhettä ja perustelujen puutteellisuutta korotuskertoimen määrittelyn virheellisyyden osalta sekä komission yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista. Kuudes valitusperuste koskee sitä, että unionin yleinen tuomioistuin loukkasi ja sovelsi virheellisesti unionin oikeutta sekä perusteli valituksenalaisen tuomion puutteellisesti, kun se jätti tutkimatta kannekirjelmän tietyt liitteet.

Ensimmäinen valitusperuste, joka koskee oikeudellista virhettä sekä toisen tiedoksiannon ilmeisen virheellistä tulkintaa, koska unionin yleinen tuomioistuin ei katsonut, että puolustautumisoikeuksia oli loukattu, koska kyseinen tiedonanto ja riidanalainen päätös poikkesivat tosistaan

Asianosaisten lausumat

33 Versalis väittää, että komissio katsoi toisessa ja jo ensimmäisessä tiedoksiannossa, että Versalis oli yhteisvastuussa rikkomisesta EniChem SpA:n (josta on tullut Syndial) kanssa lähes koko rikkomisen keston osalta, vaikka se toimi BR:n ja ESBR:n alalla vain 1.1.2002 lähtien. Riidanalaisessa päätöksessä komissio puolestaan katsoi Versalisin mukaan, ettei Syndial ollut lainkaan suoraan vastuussa rikkomisesta ja että Versalis oli vastuussa koko rikkomisesta. Versalisin mukaan unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi kanneperusteen, joka koski tätä eroavaisuutta, ja totesi, että toisessa tiedoksiannossa Syndialin katsottiin olevan vastuussa rikkomisesta vain tietyn ajanjakson ja että tämän vuoksi Versalisin lähtökohta oli virheellinen. Komissio katsoi toisen tiedoksiannon 415 ja 416 kohdassa, että Syndial oli osallistunut henkilökohtaisesti rikkomiseen 20.5.1996-20.10.2002.

34 Koska Versalisin mukaan sen lähtökohta oli tosiasiassa oikea, unionin yleisen tuomioistuimen olisi pitänyt hyväksyä kanneperuste, joka koski puolustautumisoikeuksien loukkaamista. Versalis väittää, ettei sillä ollut tilaisuutta vastata riidanalaisessa päätöksessä olevaan toteamukseen siitä, kuka oli vastuussa rikkomisesta. Sen mukaan on nimittäin tehtävä ero sen, että yhtiön katsotaan olevan yhteisvastuussa toisen yhtiön kanssa, ja sen välillä, että yhtiön katsotaan olevaan yksin vastuussa tai yhdessä vastuussa yhden ainoan yhtiön kanssa, koska yhtiöiden, joille määrätään sakko, joka on maksettava yhteisvastuullisesti, on periaatteessa maksettava samansuuruinen osa siitä. Valittaja väittää lisäksi valinneensa komissiossa puolustautumisstrategiansa ottaen huomioon sen, että toisessa tiedoksiannossa oli katsottu, että Syndial oli yhteisvastuussa lähes koko rikkomisesta. Versalis väittää näin ollen päättäneensä keskittyä puolustuksessaan sen ajanjakson aikaisiin tapahtumiin, jolloin se itse johti asianomaista toimintaa, eli 1.1.-28.11.2002.

35 Komissio vastaa lähinnä, että toisen tiedoksiannon 416 kohdassa se mainitsi selvästi sen, että Versalis oli henkilökohtaisesti vastuussa asianomaisesta rikkomisesta 20.5.1996-28.11.2002 ja Syndial 20.5.1996-20.10.2002. Se väittää myös, että se katsoi kyseisen tiedoksiannon 353 kohdassa, että Syndialin voitiin katsoa olevan yhteisvastuussa Versalisin rikkomisesta ajanjaksolla 1.1.-20.10.2002. Versalisin katsottiin siis kyseisessä tiedonannossa olevan henkilökohtaisesti vastuussa rikkomisesta kartellin koko keston osalta.

36 Komission mukaan ei ole kovin uskottavaa, että Versalis olisi päättänyt olla puolustautumatta asianmukaisesti yksinomaan siksi, että seuraamuksen osasta, joka koski rikkomista ajanjaksolla 1.1.-20.10.2002, voitiin vastata yhteisesti saman konsernin toisen yhtiön kanssa. Komission mukaan Versalis ja Syndial olivat päättäneet koordinoida puolustuksensa keskittymällä eri ajanjaksoihin mutta viittaamalla kumpikin nimenomaisesti toisen kirjelmään muiden ajanjaksojen osalta. Komission mukaan Versalis ei yrittänyt näyttää toteen, että menettelyn lopputulos olisi voinut olla erilainen, jos toisessa tiedoksiannossa olisi katsottu, ettei Syndial ollut vastuussa rikkomisesta.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

37 Valituksenalaisen tuomion 84-87 kohdassa esitetyistä unionin yleisen tuomioistuimen toteamuksista, joiden mukaan yhtäältä toisessa tiedoksiannossa Syndialin katsottiin Versalisin emoyhtiön ominaisuudessaan olevan vastuussa rikkomisesta vain tietyn ajanjakson eli 1.1.-20.10.2002 eikä rikkomisen kokonaiskeston osalta ja toisaalta Versalisin unionin yleisessä tuomioistuimessa esittämä kanneperuste, joka koskee eroavaisuutta kyseisen tiedoksiannon ja riidanalaisen päätöksen välillä, perustuu virheelliseen lähtökohtaan, on todettava, että nämä toteamukset todellakin ovat virheellisiä.

38 Kuten Versalis nimittäin perustellusti valituksessa totesi, toisen tiedoksiannon 416 kohdassa todetaan, että Syndial kuului yritykseen, joka oli syyllistynyt asianomaiseen rikkomiseen ja jonka Eni SpA, Versalis ja Syndial olivat muodostaneet, 20.5.1996-20.10.2002 eikä yksinomaan 1.1.-20.10.2002. Unionin yleinen tuomioistuin ei siis voinut perustella Versalisin esittämän kanneperusteen, joka koski eroavaisuutta yhtäältä toisen tiedoksiannon ja toisaalta riidanalaisen päätöksen – jota ei toisin kuin kyseistä tiedonantoa ollut osoitettu Syndialille – välillä, hylkäämistään yksinomaan sillä, että kyseinen kanneperuste perustui ”virheelliseen” lähtökohtaan.

39 On kuitenkin todettava, että unionin yleinen tuomioistuin ei tehnyt virhettä, kun se katsoi, että riidanalaiseen päätökseen ei tässä yhteydessä liittynyt virhettä, joka merkitsi Versalisin puolustautumisoikeuksien loukkaamista.

40 Kuten nimenomaan kyseisestä 416 kohdasta ilmenee, komissio katsoi, että Eni SpA, Versalis ja Syndial olivat muodostaneet yhden ainoan SEUT 101 artiklassa tarkoitetun yrityksen ainakin ajanjaksolla 20.5.1996-20.10.2002 eli lähes koko rikkomisen keston ajan. Versalisilla ei näin ollen voinut olla epäilyjä siitä, että sen katsottiin olevan vastuussa tällä tavoin rajatun yrityksen kaikesta kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta ja näin ollen kaikesta Syndialin kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta. Jos Versalis tästä huolimatta päätti olla ottamatta kantaa väitettyyn kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevään toimintaan 20.5.1996-1.1.2002 ja turvautua tämän osalta Syndialin esittämään puolustukseen, kyseinen päätös oli Versalisin valinta, joka ei voi merkitä puolustautumisoikeuksien loukkaamista. Edelleen on todettava, ettei ole ilmeistä, että tämä tehtävien jakaminen komission esittämiin moitteisiin vastaamiseksi olisi aiheuttanut haittaa Versalisille.

41 Sillä, että komissio totesi toisen tiedoksiannon 353 kohdassa, että Versalisin ja Syndialin oli lisäksi katsottava olevan yhteisvastuussa rikkomisesta ajanjaksolta 1.1.-20.10.2002, ei voida asettaa kyseenalaiseksi tätä päätelmää. Kuten kyseisen tiedoksiannon 354-356 kohdasta selvästi ilmenee, kyseisessä 353 kohdassa nimittäin yksinomaan korostetaan, että jopa kyseisenä ajanjaksona, jolloin Versalis oli vain epäsuorasti Eni SpA:n määräysvallassa, kyseistä SEUT 101 artiklassa tarkoitettua ja Eni SpA:n, Versalisin ja Syndialin muodostamaa yritystä luonnehti katkeamaton taloudellinen jatkuvuus.

42 Vaikka Versalis sitä paitsi väittää, että olettama, jonka mukaan se on vastuussa rikkomisesta vain yhteisvastuullisesti kahden muun yhtiön kanssa, eroaa selvästi olettamasta, jonka mukaan se on yhteisvastuussa yhden ainoan toisen yhtiön kanssa, se ei osoita mitenkään, miten riidanalainen päätös olisi voinut johtaa eri lopputulokseen, jos se olisi tiennyt komissiossa käydyssä menettelyssä, että riidanalaista päätöstä ei osoitettaisi Syndialille vaan yksinomaan Eni SpA:lle ja sille itselleen.

43 Tästä seuraa, että argumenteilta, jotka perustuvat puolustautumisoikeuksien loukkaamiseen sillä perusteella, että toinen tiedoksianto ja riidanalainen päätös poikkeavat toisistaan, koska jälkimmäistä ei lopulta osoitettu Syndialille, ja jotka esitetään ensimmäisen valitusperusteen tueksi, puuttuu oikeudellinen ja tosiasiallinen perusta, ja tästä syystä, jolla on korvattava unionin yleisen tuomioistuimen hyväksymä syy, tämä valitusperuste on hylättävä.

Toinen valitusperuste, joka koskee oikeudellista virhettä sen osalta, että Versalisin katsottiin olevan vastuussa asianomaisesta rikkomisesta, sekä valittajan tämän osalta esittämien argumenttien hylkäämistä koskevien perustelujen puutteellisuutta

Asianosaisten lausumat

44 Versalisin mukaan unionin yleinen tuomioistuin loukkasi henkilökohtaisen vastuu perusperiaatetta, kun se hylkäsi kanneperusteen, joka koski sitä, että Versalisin katsottiin virheellisesti olleen vastuussa rikkomisesta niiden tapahtumien perusteella, jotka sijoittuivat ajanjaksolle 20.5.1996-1.1.2002. Versalisin mukaan komission olisi nimittäin pitänyt yksilöidä kaksi erillistä vastuuta – Syndialin ja sen itsensä – tämän ajanjakson osalta.

45 Versalis väittää tästä, että oikeuskäytännössä on hyväksytty mahdollisuus poiketa henkilökohtaisen vastuun periaatteesta vain poikkeuksellisesti ja nimenomaisissa olosuhteissa, jotka eivät täyty tässä asiassa. Versalisin mukaan Syndial ei lakannut olemasta oikeudellisesti eikä taloudellisesti, BR:ään ja ESBR:ään liittyvää toimintaa ei siirretty kilpailun suojaamista koskevien sääntöjen kiertämiseksi eivätkä Versalis ja Syndial toimineet saman viranomaisen alaisuudessa. Versalis ei myöskään antanut oma-aloitteista lausuntoa ottaakseen vastuun Syndialin käyttäytymisestä.

46 Versalisin mukaan tilanteessa, jossa Syndialin pikemminkin kuin sen itsensä olisi katsottu olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, ei myöskään olisi ollut mitään vaaraa varoittavan vaikutuksen puuttumisesta, koska kyseinen yhtiö harjoittaa yhä taloudellista toimintaa ja se kykenee maksamaan seuraamuksen määrän. Varoittavan vaikutuksen heikentämistä koskeva vaara on kuitenkin oikeuskäytännön mukaan perusmuuttuja, jonka vuoksi henkilökohtaisen vastuun periaatteesta voidaan poiketa. Versalis viittaa tästä muun muassa asiassa C-352/09 P, ThyssenKrupp Nirosta vastaan komissio, 29.3.2011 annetun tuomion (Kok., s. I-2359) 144 kohtaan.

47 Versalis väittää, että unionin tuomioistuin jätti joka tapauksessa tutkimatta Versalisia ja Syndialia yhdistävien taloudellisten ja organisatoristen yhteyksien voimakkuuden ja tyytyi toteamaan, että nämä kaksi yhtiötä ”olivat kokonaan, suoraan tai epäsuorasti [Eni SpA:n] omistuksessa”. Se teki näin ollen oikeudellisen virheen. Se ei myöskään perustellut riittävästi argumenttien, jotka kyseisessä tuomioistuimessa tämän osalta esitettiin, hylkäämistä.

48 Komissio vastaa, ettei unionin tuomioistuin ole rajannut luovutuksensaajayhtiön vastuutapauksia tilanteisiin, joissa luovuttava yhtiö päättää kaiken taloudellisen toiminnan. Oikeuskäytännön mukaan yksinomaan ”rakenteellinen yhteys” samaan konserniin kuuluvien kahden yhtiön välillä on ratkaiseva, eikä tämä periaate rajoitu tilanteisiin, joissa kyseessä olevat yritykset toimivat saman viranomaisen alaisuudessa.

49 Komissio pitää merkityksettömänä Versalisin argumenttia, jonka mukaan siksi, että Syndial oli olemassa oleva ja toimiva yhtiö, vaaraa varoittavan vaikutuksen puuttumisesta ei ollut, jos Syndialin pikemminkin kuin Versalisin olisi katsottu olevan vastuussa rikkomisesta, koska oikeuskäytännössä ei rajoiteta mahdollisuutta määrätä seuraamuksia luovutuksensaajayritykselle ainoastaan tilanteeseen, jossa luovuttajayhtiö on lakannut olemasta oikeudellisesti tai taloudellisesti.

50 Versalisia ja Syndialia yhdistävien taloudellisten ja organisatoristen yhteyksien osalta komissio toteaa, että yhdistetyissä asioissa C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland ym. vastaan komissio, 7.1.2004 annetussa tuomiossa (Kok., s. I-123) pääteltiin sellaisten rakenteellisten yhteyksien olemassaolo, joiden perusteella seuraamuksen määrääminen luovutuksensaajayhtiölle oli oikeutettua, pelkästään siitä, että kartelliin osallistunut yritys oli luovuttanut asianomaisen toiminnan toiselle yhtiölle, joka oli 50-prosenttisesti sen määräysvallassa. Tässä asiassa on siis komission mukaan ilmeistä, että koska luovutuksensaaja oli kokonaan luovuttajan määräysvallassa, taloudellinen jatkuvuus oli olemassa. Valituksenalainen tuomio on komission mukaan tämän osalta riittävästi perusteltu.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

51 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin kilpailuoikeus koskee yritysten toimintaa ja yrityksen käsitteellä tarkoitetaan jokaista yksikköä, joka harjoittaa taloudellista toimintaa, riippumatta yksikön oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta. Kun tällainen yksikkö rikkoo kilpailusääntöjä, sen asiana on henkilökohtaisen vastuun periaatteen mukaisesti vastata kyseisestä rikkomisesta (ks. vastaavasti mm. asia C-280/06, ETI ym., tuomio 11.12.2007, Kok., s. I-10893, 38 ja 39 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

52 Oikeuskäytännössä on jo katsottu, että kun kaksi yksikköä muodostaa yhdessä yhden taloudellista toimintaa harjoittavan yksikön, se, että rikkomiseen syyllistynyt yksikkö on yhä olemassa, ei sellaisenaan estä seuraamuksen määräämistä sille yksikölle, jolle ensiksi mainittu on luovuttanut taloudellisen toimintansa. Erityisesti on todettava, että tällainen seuraamuksen täytäntöönpano on sallittua silloin, kun kyseiset yksiköt ovat olleet saman henkilön määräysvallassa ja kun ne ovat näin ollen näitä yrityksiä yhdistävien läheisten taloudellisten ja oikeudellisten siteiden vuoksi noudattaneet samoja liiketoiminnallisia ohjeita (ks. em. asia ETI ym., tuomion 48 ja 49 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

53 Kuten riidanalaisen päätöksen 368 ja 369 perustelukappaleesta ilmenee, komissio katsoi tässä asiassa, että Eni SpA, Versalis ja Syndial olivat muodostaneet koko kyseessä olevan rikkomisen ajan yhden ainoan yrityksen. Koska lisäksi paitsi Versalis myös Syndial oli koko tämän ajanjakson ajan suoraan tai välillisesti kokonaan tai lähes kokonaan Eni SpA:n omistuksessa, mitä Versalis ei kiistä, komissio saattoi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti tukeutua olettamaan, jonka mukaan Eni SpA:lla todella oli ratkaiseva vaikutus tytäryhtiöihinsä (ks. vastaavasti asia C-289/11 P, Legris Industries v. komissio, tuomio 3.5.2012, 46-48 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Tätä olettamaa ei ole kumottu tässä asiassa.

54 Edellä esitetyn perusteella on todettava, että komissio saattoi katsoa, että Versalis oli vastuussa kaikesta kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta, johon Syndial syyllistyi, vaikka Syndial on yhä olemassa.

55 Tätä toteamusta ei voida asettaa kyseenalaiseksi sillä, että edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta vastaan komissio katsottiin, että tämän tuomion 52 kohdassa mainittuun mahdollisuuteen kuuluu myös tilanne, jossa rikkomiseen syyllistynyt yksikkö on lakannut olemasta oikeudellisesti tai taloudellisesti, koska seuraamuksella, joka määrätään yritykselle, joka on lakannut harjoittamasta taloudellista toimintaa, ei välttämättä ole varoittavaa vaikutusta (ks. em. asia ThyssenKrupp Nirosta v. komissio, tuomion 144 kohta), sillä kyseisestä tuomiosta ei nimenomaisesti seuraa, että se, että

yksikön, joka ei ole syyllistynyt rikkomiseen, katsotaan olevan vastuussa rikkomisesta, rajoittuisi yksinomaan tapauksiin, joissa seuraamuksen soveltamisella rikkomiseen syyllistyneeseen yhtiöön ei päästä sen varoittavaan tavoitteeseen.

56 Edellä mainitussa asiassa ETI ym. antamassaan tuomiossa, johon unionin tuomioistuin nimenomaisesti viittasi edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta vastaan komissio antamansa tuomion 144 kohdassa, tämä katsoi, että komissio oli saattanut katsoa yhtiön, joka ei ollut syyllistynyt kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevään toimintaan, olevan vastuussa asianomaisesta rikkomisesta, kun rikkomiseen syyllistynyt yksikkö jatkoi olemassaoloaan talouden toimijana muilla markkinoilla (ks. em. asia ETI ym., tuomion 45 kohta). Unionin tuomioistuin perusti tämän arvioinnin siihen, että kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevään toimintaan syyllistyessään asianomaiset yhtiöt olivat saman julkisoikeudellisen yksikön hallinnassa (em. asia ETI ym., tuomion 50 kohta).

57 On myös todettava, että - toisin kuin Versalis väittää - edellä mainitussa asiassa ETI ym. annettu tuomio ei rajoitu tapauksiin, joissa asianomaiset yksiköt toimivat saman viranomaisen alaisuudessa. Kyseisen tuomion 44 kohdassa nimittäin täsmennettiin, että merkitystä ei myöskään ole sillä, etteivät toimintojen luovuttamisesta ole päättäneet yksityiset oikeussubjektit vaan lainsäätäjä, joka on pyrkinyt yritystoiminnan yksityistämiseen. Kyseisessä tuomiossa siis katsottiin, että oli saattanut olla olemassa mahdollisia epäilyjä siitä, voidaanko oikeudellisen seuraajaan katsoa olevan vastuussa rikkomisesta enintään tilanteessa, jossa molemmat toimivat saman viranomaisen alaisuudessa, ja se hälvensi nämä epäilyt. Mitään epäilyä tällaisesta vastuuseen joutumisesta ei puolestaan voi olla tilanteessa, jossa yksiköt toimivat yksityisoikeudellisen yhtiön alaisuudessa, kuten tässä tapauksessa.

58 Edellä esitetyn perusteella unionin yleinen tuomioistuin ei tehnyt oikeudellista virhettä, kun se katsoi, että komissio saattoi pätevästi katsoa Versalisin olevan vastuussa kaikesta kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta.

59 Väitetystä perustelujen puuttumisesta on todettava, että unionin yleinen tuomioistuin esitti yksityiskohtaisesti valituksenalaisen tuomion 120-131 kohdassa syyt, joiden vuoksi se katsoi tätä koskevan kanneperusteen perusteettomaksi ensimmäisessä oikeusasteessa. Kyseisen tuomion perustelut eivät näin ollen jätä sijaa minkäänlaisille epäilyille näkemyksistä, joihin unionin yleinen tuomioistuin perusti ratkaisunsa tämän osalta, ja unionin yleinen tuomioistuin voi näin ollen harjoittaa niiden perusteella valvontaansa. Tästä seuraa, että valituksenalaisen tuomion perustelut eivät tämän osalta ole puutteelliset.

60 Koska yksikään toisen valitusperusteen tueksi esitetyistä argumenteista ei ole menestynyt, tämä valitusperuste on hylättävä perusteettomana.

Kolmas valitusperuste, joka koskee unionin oikeuden loukkaamista, tämän oikeuden virheellistä soveltamista, todisteiden vääristämistä sekä sitä, ettei unionin yleinen tuomioistuin harjoittanut täysimääräistä tuomioistuinvalvontaa

Asianosaisten lausumat

61 Versalisin mukaan unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi virheellisesti argumentit, jotka koskivat väitettyjä ristiriitaisuuksia Bayerin oikeudellisen neuvonantajansa K:n välityksellä esittämien kolmen lausunnon välillä, sekä argumentit, jotka se itse esitti Dow'n työntekijän N:n lausunnoista. Unionin yleinen tuomioistuin tukeutui Versalisin mukaan tämän osalta valituksenalaisen tuomion 180 ja 198 kohdassa periaatteeseen, jonka mukaan vastaukset, jotka annetaan komission kysymyksiin yrityksen itsensä nimissä, ovat luotettavampia kuin vastaus, jonka yrityksen henkilöstöön kuuluva antaa.

62 Nämä argumentit koskivat Versalisin mukaan kuitenkin kussakin tapauksessa asianomaisten yritysten nimissä annettujen lausuntojen välisiä ristiriitaisuuksia. Kuten muun muassa hallinnollisen menettelyn kuluessa annettujen suullisten lausuntojen jäljennöksistä ilmenee, asianomaisen rikkomisen suora todistaja N, joka kuvasi tosiseikkoja hyvin eri tavoin kuin tulkinnoissa, jotka komissio teki riidanalaisessa päätöksessä, antoi lausuntonsa Dow'n nimissä eikä omissa nimissään. Versalisin mukaan unionin yleinen tuomioistuin teki siis virheen, kun se sovelsi asianomaisilta yrityksiltä itseltään peräisin olevien lausuntojen "ensisijaisuuden periaatetta" kyseisten yritysten työntekijöiden lausuntoihin nähden ja näin ollen hylkäsi Versalisin esittämät, sen puolesta puhuvat todisteet, jotka koskivat tiettyjä huomioon otettavia seikkoja kyseisen kartellin olemassaolon arvioimiseksi.

63 Versalis katsoo, että kyseiset argumentit on tutkittava uudelleen sen selvittämiseksi, muodostiko riidanalaisessa päätöksessä mainittu yhteydenpito kilpailijoiden välillä todella kartellin, jolla pyrittiin hintojen vahvistamiseen ja markkinoiden jakamiseen, vai olivatko kyseessä yksinomaan unionin kilpailuoikeuden alan säännöstön satunnaiset rikkomiset, jotka muodostuivat enintään arkaluonteisten kaupallisten tietojen vaihtamisesta. Versalis huomauttaa, että tietyt tosiseikat, jotka sakkojen soveltamatta jättämistä tai niiden lieventämistä pyytäneet osapuolet olivat toimittaneet, hylättiin jo unionin yleisen tuomioistuimen asiassa T-44/07, Kaučuk vastaan komissio, 13.7.2011 antamassa tuomiossa (Kok., s. II-4601), asiassa T-45/07, Unipetrol vastaan komissio, 13.7.2011 antamassa tuomiossa (Kok., s. II-4629) ja asiassa T-53/07, Trade-Stomil vastaan komissio (Kok., s. II-4657), 13.7.2011 antamassa tuomiossa; kyseiset tuomiot annettiin kanteista, jotka kolme muuta riidanalaisen päätöksen adressaattiyritystä eli Kaučuk, Unipetrol a.s. ja Stomil olivat nostaneet, ja ne johtivat kyseisen päätöksen kumoamiseen kokonaisuudessaan edellä mainittuja yhtiöitä koskevilta osiltaan.

64 Komissio väittää, että asianomainen rikkominen todettiin useiden todisteiden perusteella ja että unionin yleisessä tuomioistuimessa riitautettiin niistä vain jotkin. Se, että kyseinen tuomioistuin antoi suuremman todistusarvon Bayerin antamalle lausunnolle kuin muille lausunnoille, johtuu siitä, että tämä lausunto vahvistetaan asiakirja-aineistossa olevilla muilla todisteilla, joita Versalis ei kiistä. Versalisin mainitsemilla lausunnoilla ei komission mukaan voida missään tapauksessa kumota muita lausuntoja, joihin riidanalainen päätös perustuu, ja on ilmeistä, että nämä kysymykset liittyvät tosiseikkojen toteamiseen. Tämä ei kuulu unionin tuomioistuimen harjoittaman valvonnan piiriin.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

65 Kolmannella valitusperusteellaan Versalis väittää lähinnä, että unionin yleinen tuomioistuin teki virheen, kun se antoi erityisen suuren todistusarvon tietyille Bayerin ja Dow'n nimissä annetuille lausunnoille, vaikka toiset lausunnot, jotka olivat peräisin samoista yrityksistä ja jotka annettiin niin ikään niiden nimissä, ovat sen mukaan ristiriidassa ensin mainittujen lausuntojen kanssa.

66 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ainoastaan unionin yleinen tuomioistuin on toimivaltainen toisaalta määrittämään ratkaisun perustaksi asetettavan tosiseikaston, lukuun ottamatta sellaisia tapauksia, joissa määritetyn tosiseikaston paikkansapitämättömyys käy ilmi unionin yleiselle tuomioistuimelle toimitetusta aineistosta, ja toisaalta arvioimaan tätä tosiseikastoa. Lukuun ottamatta sitä tapausta, että tuomioistuimelle esitetty selvitys on otettu huomioon vääristyneellä tavalla, tämä arviointi ei näin ollen ole sellainen oikeuskysymys, että se sinänsä kuuluisi unionin tuomioistuimen harjoittaman valvonnan piiriin (ks. mm. em. asia Legris Industries v. komissio, tuomion 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

67 Tässä tapauksessa Versalis ei perusta väitteitään unionin yleisen tuomioistuimen toteamusten paikkansapitämättömyyteen, joka käy ilmi aineistosta.

68 Selvitysaineiston mahdollisen vääristämisen osalta Versalis lähtee olettamasta, joka esitetään sen valituksen 35 kohdassa ja jonka mukaan sen perustelut ”koskevat” tällaista vääristämistä, johon unionin yleinen tuomioistuin syyllistyi, koska se sulki pois Versalisin esittämiä tärkeitä, sen puolesta puhuvia todisteita niiden seikkojen joukosta, jotka on otettava huomioon asianomaisen kartellin olemassaolon arvioimiseksi.

69 Tästä on todettava, että valituksenalaisen tuomion 180 ja 198 kohdan sanamuodosta ilmenee, että kyseinen lähtökohta, jonka mukaan unionin yleinen tuomioistuin lähinnä jätti ottamatta huomioon Versalisin esittämät, sen puolesta puhuvat todisteet, koska se antoi tietyille Bayerin ja Dow’n nimissä annetuille lausunnoille suuremman todistusarvon, on virheellinen. Unionin yleinen tuomioistuin nimittäin totesi yksinomaan kyseisessä 189 ja 198 kohdassa, että Bayerin ja Dow’n työntekijöiden lausunnoilla ei voinut olla ”suurempaa” todistusarvoa kuin näiden yhtiöiden itsensä antamilla lausunnoilla.

70 Kuten muun muassa valituksenalaisen tuomion 180 ja 197 kohdasta lisäksi ilmenee, unionin yleinen tuomioistuin perusti tosiseikkojen arviointinsa paitsi tiettyihin Bayerin ja Dow’n lausuntoihin myös Shellin lausuntoihin sekä useisiin asiakirjatodisteisiin.

71 Tästä seuraa, että Versalis kritisoi todellisuudessa unionin yleisen tuomioistuimen tosiseikkoja, todisteita ja niitä koskevia argumentteja koskevaa arviointia sinällään ja moittii näin ollen unionin yleistä tuomioistuinta siitä, ettei tämä pitänyt riittävinä perusteluja, jotka Versalis oli esittänyt osoittaakseen, ettei rikkomista ollut. Versalis pyrkii näin ollen siihen, että unionin tuomioistuin arvioi uudelleen unionin yleisen tuomioistuimen toteamia tosiseikkoja ja esitettyjä todisteita, mikä ei tämän tuomion 66 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti kuulu unionin tuomioistuimen harjoittaman valvonnan piiriin.

72 Versalisin kolmannen valitusperusteen tueksi esittämät argumentit sekä valitusperuste itsessään on näin ollen jätettävä tutkimatta.

Neljäs valitusperuste, joka koskee unionin oikeuden loukkaamista, kun on kyse sakkojen laskemisesta ja rikkomisen luokittelemisesta ”erittäin vakavaksi”, perustelujen puuttumista sekä puutteellista tuomioistuinvalvontaa

Asianosaisten lausumat

73 Versalis väittää ensiksi, että unionin yleinen tuomioistuin katsoi virheellisesti valituksenalaisen tuomion 225 kohdassa, että ”sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena on nimenomaan tavoitehintojen asettaminen tai markkinaosuuksien jakaminen, kuten nyt käsiteltävässä asiassa, voidaan jo niiden laadun perusteella luokitella erittäin vakaviksi ilman, että komission olisi osoitettava rikkomisen todellinen vaikutus markkinoihin”. Versalisin mukaan suuntaviivojen 1 A kohdan ensimmäisestä alakohdasta ja unionin yleisen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä nimittäin ilmenee, että rikkomisen vakavuuden arvioimiseksi komission on otettava huomioon sen todellinen vaikutus markkinoihin, kun on ilmeistä, että tämä vaikutus on mitattavissa. Ensimmäinen tiedoksianto, jossa – toisin kuin toisessa tiedoksiannossa omaksutussa lähestymistavassa – komissio Versalisin mukaan suoritti tätä koskevan perusteellisen analyysin, sekä kannekirjelmän liitteenä olevat tutkimukset kuitenkin osoittavat, että tässä asiassa tämä vaikutus, joka oli rajallinen, oli todellakin mitattavissa.

74 Unionin yleisen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee Versalisin mukaan lisäksi, että horisontaalisia hintakartelleja voidaan pitää yksinomaan ”vakavina” tai niillä voidaan oikeuttaa alennetun sakon määrääminen, jos – kuten tässä asiassa – niiden haitalliset vaikutukset markkinoihin ovat rajalliset.

75 Versalis väittää toissijaisesti, että komissio oli velvollinen esittämään muut tekijät, jotka se otti huomioon sakon perusmäärän laskentapohjan korottamisen oikeuttamiseksi yli sovellettavan 20 miljoonan euron vähimmäismäärän, joka on vahvistettu ”erittäin vakaville” rikkomisille. Unionin yleinen tuomioistuin teki sen mukaan näin ollen oikeudellisen virheen, kun se ei ottanut huomioon tätä seikkaa.

76 Versalis katsoo toiseksi, että unionin yleinen tuomioistuin ei lausunut ”järkevästi ja johdonmukaisesti” keskeisistä tekijöistä, jotka on otettava huomioon rikkomisen vakavuuden arvioimiseksi. Versalisin mukaan unionin yleinen tuomioistuin tyytyi toteamaan, että oli riittävää, että komissio totesi moititun käyttäytymisen luontaisesti ”erittäin vakavaksi”, ja se jätti ottamatta huomioon rikkomisen vaikutuksen markkinoihin. Versalis väittää kuitenkin toimittaneensa unionin yleiselle tuomioistuimelle tietoja, jotta tämä ryhtyisi konkreettiseen tutkimukseen, joten tämän oli suoritettava tällainen tutkimus, esitettävä oma arviointinsa kyseisistä tiedoista ja tehtävä niihin perustuvat päätelmät sakon alentamisvaatimuksesta.

77 Versalis väittää kolmanneksi, että unionin yleinen tuomioistuin vääristi tosiseikkoja, koska se ei ottanut asianmukaisesti huomioon oikeudenkäyntiasian kannalta tärkeitä seikkoja. Versalisin mukaan se nimittäin katsoi valituksenalaisen tuomion 229 kohdassa, että ”ei ole perusteita katsoa, että komissio olisi tehnyt virheen riidanalaisessa päätöksessä arvioidessaan kyseisten markkinoiden arvoksi ’vähintään’ 550 000 000 euroa vuonna 2001”. Kuten asiakirja-aineistosta ensimmäisessä oikeusasteessa ilmenee, komissio kuitenkin supisti jyrkästi asianomaisten markkinoiden kokonaisarvoa ja oletti näin ollen virheellisesti, että kartelli kattoi lähes 90 prosenttia markkinoista sen toisessa tiedoksiannossa toteaman 60 prosentin sijaan.

78 Vastoin valituksenalaisen tuomion kyseisessä 229 kohdassa esiintyviä toteamuksia, joiden mukaan ”missään tapauksessa ei ole perusteita katsoa, että tämän luvun arvioimisesta todellista pienemmäksi olisi aiheutunut vahinkoa [Versalisille]”, rikkomiseen osallistuneiden yritysten markkinaosuudet ovat Versalisin mukaan mahdollisesti merkityksellisiä tekijöitä rikkomisen vakavuuden arvioimiseksi. Väitetyn kartellin asianomaista markkinaosuutta on Versalisin mukaan lisäksi joka tapauksessa pidettävä vielä pienempänä kuin riidanalaisessa päätöksessä laskettu, koska tämän kartellin jäsenryhmän ulkopuolelle jätettiin kaksi yritystä, jotka olivat alun perin konkreettisesti osallistuneet siihen, eli Kaučuk ja Stomil.

79 Komissio vastaa, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan horisontaaliset hintakartellit kuuluvat unionin kilpailuoikeuden vakavimpiin rikkomisiin. Sen mukaan muun muassa asiassa C-534/07 P, Prym ja Prym Consumer vastaan komissio, 3.9.2009 annetusta tuomiosta (Kok., s. I-7415, 75 kohta) ja asiassa C-272/09 P, KME Germany ym. vastaan komissio, 8.12.2011 annetusta tuomiosta (Kok., s. I-12789, 34 kohta) sekä suuntaviivoista ilmenee, ettei tällaisen kartellin todellinen vaikutus markkinoihin ole ratkaiseva kriteeri sakon tason määrittämiseksi, vaan se on sellainen seikka muiden seikkojen joukossa, joka voidaan ottaa huomioon, jos se on mitattavissa. Se, että komissio hylkäsi toisessa tiedoksiannossa hintakehitystä asianomaisilla markkinoilla koskevan analyysin, joka esiintyi ensimmäisessä tiedoksiannossa, ei kuitenkaan merkitse sitä, ettei asianomaisella kartellilla olisi ollut vaikutuksia markkinoihin, mikä on hypoteesi, mitä myöskään kantaja ei ole komission mukaan näyttänyt toteen.

80 Komission mukaan erityisten markkinavaikutusten yksilöiminen oli joka tapauksessa pelkkä lisätekijä, jonka perusteella se olisi voinut korottaa sakon perusmäärän laskentapohjaa.

81 Komissio toteaa lopuksi, että unionin yleinen tuomioistuin jätti perustellusti huomiotta Versalisin esittämät markkinatutkimukset, koska asianomaista rikkomista voitiin pitää ”erittäin vakavana” sen luonteen vuoksi ja koska mainitut tutkimukset perustuivat epätäydellisiin tietoihin. Asianomaisten markkinoiden arvosta komissio väittää, että unionin yleinen tuomioistuin ei mitenkään vääristellyt

tosiseikkoja, kun se arvioi markkinoiden arvoksi ”vähintään” 550 miljoonaa euroa vuonna 2001. Komissio väittää, että rikkomisen vakavuuden arvioimiseksi se ei missään tapauksessa tukeutunut rikkomiseen osallistuneiden yritysten markkinaosuuteen.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

82 Asianomaisen rikkomisen vaikutusten merkityksestä on ensinnäkin muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin kilpailuoikeuden rikkomisten vakavuus on määritettävä erittäin monien seikkojen perusteella, eikä ehdottomasti huomioon otettavista arviointiperusteista ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (ks. mm. asia C-445/11 P, Bavaria v. komissio, tuomio 19.12.2012, 59 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Siltä osin kuin on konkreettisemmin kyse rikkomisen todellisesta vaikutuksesta markkinoihin on todettava, ettei kyse ole sakkojen tason määrittämisen kannalta ratkaisevasta kriteeristä (ks. em. asia KME Germany ym. v. komissio, tuomion 34 kohta ja asia C-389/10 P, KME Germany ym. v. komissio, tuomio 8.12.2011, Kok., s. I-13125, 44 kohta).

83 Horisontaaliset hintakartellit tai markkinoiden jakamiset voidaan lisäksi luokitella erittäin vakaviksi rikkomisiksi pelkästään niiden luonteen perusteella, eikä komissio ole velvollinen osoittamaan rikkomisen todellista vaikutusta markkinoihin (ks. mm. asia C-654/11 P, Transcatab v. komissio, määräys 13.12.2012, 42 kohta). Tässä tapauksessa kilpailusääntöjen rikkomisen todellinen vaikutus markkinoihin on vain yksi sellainen tekijä muiden joukossa, jonka perusteella komissio voi korottaa sakon perusmäärän laskentapohjaa mahdollisesta 20 miljoonan euron vähimmäismäärästä, jos tämän tekijän vaikutus on mitattavissa (em. asia Prym ja Prym Consumer v. komissio, tuomion 75 kohta).

84 Vaikka unionin yleinen tuomioistuin olisi näin ollen ottanut huomioon asianomaisen rikkomisen todellisen vaikutuksen markkinoihin – olettaen, että tämä vaikutus olisi todellakin ollut mitattavissa – se olisi tehnyt näin ylimääräisesti. Koska kyseinen rikkominen oli lisäksi luontaisesti erittäin vakava, sen todellisen vaikutuksen huomioon ottaminen olisi voinut johtaa vain sakon korottamiseen. Versalisin näin esittämä argumentti on siis tehoton (ks. vastaavasti em. asia Prym ja Prym Consumer v. komissio, tuomion 75 kohta ja em. asia Transcatab v. komissio, määräyksen 43 ja 44 kohta).

85 Toiseksi argumentista, joka koskee sitä, ettei unionin yleinen tuomioistuin lausunut ”järkevästi ja johdonmukaisesti” keskeisistä tekijöistä, jotka otettiin huomioon rikkomisen vakavuuden arvioimiseksi, koska se pidättyi tutkimasta Versalisin toimittamia tietoja, arvioimaan itse näitä tietoja ja tekemään niistä päätelmät sakon alentamisvaatimuksen osalta, on riittävää todeta, että unionin yleinen tuomioistuin esitti valituksenalaisen tuomion 219-233 kohdassa yksityiskohtaisesti tekijät, jotka se otti huomioon rikkomisen vakavuuden arvioimiseksi. Tämä argumentti on näin ollen perusteeton. Pelkästään sillä, että unionin yleinen tuomioistuin vahvisti myös tämän osalta täyttä tuomiovaltaansa käyttäessään useita komission riidanalaisessa päätöksessä tekemää arviointia koskevia seikkoja, ei voida asettaa tätä päätelmää kyseenalaiseksi (ks. vastaavasti asia C-89/11 P, E.ON Energie v. komissio, tuomio 22.11.2012, 133 kohta).

86 Kolmanneksi on todettava, ettei perusteluja, joiden mukaan unionin yleinen tuomioistuin vääristi tosiseikkoja todetessaan, ettei minkään perusteella voitu katsoa, että komissio olisi tehnyt virheen arvioidessaan asianomaisten markkinoiden arvoksi ”’vähintään’ 550 miljoonaa euroa vuonna 2001”, voida hyväksyä.

87 Tästä on täsmennettävä, että Versalis ei onnistu osoittamaan, että unionin yleisen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 229 kohdassa esiintyvä toteamus, jonka mukaan ”ei missään tapauksessa [ollut] perusteita katsoa, että [asianomaisten markkinoiden] arvioimisesta todellista pienemmäksi olisi aiheutunut vahinkoa [Versalisille]”, on virheellinen, eikä että tämä toteamus merkitsee tosiseikkojen vääristämistä.

88 Versalis nimittäin toteaa itse valituksen 64 kohdassa, että rikkomiseen osallistuneiden yritysten markkinaosuudet kuuluvat tekijöihin, joilla on ”mahdollisesti” merkitystä rikkomisen vakavuuden arvioimiseksi. Kun komissio vahvisti erilaiset sakon perusmäärän laskentapohjat kullekin asianomaiseen rikkomiseen osallistuneelle yritykselle, se kuitenkin tukeutui nimenomaisesti riidanalaisen päätöksen 66 ja 467 perustelukappaleessa kyseisten yritysten BR:n ja ESBR:n myyntimääriin eikä niiden markkinaosuuksiin. Versalisin perustelut, joiden mukaan komissio korjasi riidanalaisessa päätöksessä olevaa asianomaisia markkinoita koskevaa arviotaan toiseen tiedoksiantoon verrattuna, ovat näin ollen tehottomat.

89 Koska kaikki neljännen valitusperusteen tueksi esitetyt argumentit ovat tehottomia, tämä valitusperuste on hylättävä.

Viides valitusperuste, joka koskee unionin yleisessä tuomioistuimessa esitetyn 12. kanneperusteen hylkäämistä unionin oikeuden vastaisesti

Viidennen valitusperusteen ensimmäinen osa, joka koskee arviointivirhettä sekä puutteellisia ja ristiriitaisia perusteluja, jotka liittyvät siihen, olivatko komission perustelut korotuskertoimen määrittämisestä riittävät

– Asianosaisten lausumat

90 Versalis moittii unionin yleistä tuomioistuinta siitä, ettei tämä ottanut asianmukaisesti huomioon sitä, ettei komissio esittänyt kaikkia tekijöitä, joiden avulla se saattoi määrittää korotuskertoimen 2 Eni SpA:n määräysvallassa olleille yrityksille, ja että se esitti tämän osalta puutteelliset ja ristiriitaiset perustelut.

91 Unionin yleinen tuomioistuin katsoi Versalisin mukaan, että varoittavaa tekijää ”on arvioitava ottaen huomioon useita seikkoja eikä pelkästään kyseessä olevan yrityksen erityistilanne”, kuten sen mukaan jo katsottiin asiassa C-289/04 P, Showa Denko vastaan komissio, 29.6.2006 annetun tuomion (Kok., s. I-5859) 23 ja 24 kohdassa. Unionin yleinen tuomioistuin toimi Versalisin mukaan kuitenkin ristiriitaisesti, kun se katsoi, että komission huomioon ottamat yritysten kokonaisliikevaihto ja suhteellinen koko riittivät ja että ”riidanalaisesta päätöksestä ei ilmene, että komissio olisi nimenomaisesti käyttänyt muita seikkoja”, vaikka se totesi samanaikaisesti valituksenalaisen tuomion 249 ja 250 kohdassa, että riidanalaisessa päätöksessä käytetty yleinen ilmaus ”asiaan liittyvät olosuhteet” ei ollut luonteeltaan sellainen, että se aiheuttaisi väärinkäsityksen komission huomioon ottamien muiden seikkojen olemassaolosta.

92 Versalis väittää, että kun unionin yleinen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 250 kohdassa, että ”ilmauksen ’asiaan liittyvät olosuhteet’ voidaan ymmärtää tarkoittavan juuri asianomaisten yritysten kokonaisliikevaihtoa ja suhteellista kokoa”, se ei perustellut oikeudellisesti riittävällä tavalla tätä arviointia. Sen mukaan merkitystä ei tämän osalta ole sillä, että komissio vahvisti tämän seikan suullisessa käsittelyssä.

93 Komission mukaan unionin yleisen tuomioistuimen päättely valituksenalaisen tuomion 250 kohdassa on selkeä ja moitteeton. Riidanalaisessa päätöksessä ei sen mukaan ole mitään, mikä osoittaisi, että komissio olisi ottanut huomioon muita seikkoja kuin asianomaisten yritysten kokonaisliikevaihdon ja suhteelliseen koon.

– Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

94 Ensinnäkin viittauksesta edellä mainitussa asiassa Showa Denko vastaan komissio annettuun tuomioon on todettava, että Versalis tulkitsee kyseistä tuomiota virheellisesti. Kun kyseisen tuomion 23 kohdassa todettiin, että varoittavaa tekijää on arvioitava ottaen huomioon useita seikkoja eikä pelkästään kyseessä olevan yrityksen erityistilanne, se viittasi julkisasiamies Geelhoedin kyseisessä asiassa esittämän ratkaisuehdotuksen 53-55 kohtaan, jossa tämä totesi lähinnä, että varoittavan vaikutuksen aikaansaamiseen tarkoitettu korotuskerroin voi koskea paitsi ”yleistä [varoittavaa] vaikutusta” siten, että pyritään saamaan kaikki yhtiöt yleisesti olemaan syyllistymättä kyseessä olevaan rikkomiseen, myös ”erityistä [varoittavaa] vaikutusta” nimenomaisen vastaajan saamiseksi olemaan rikkomatta uudelleen sääntöjä tulevaisuudessa. Kyseisessä tuomiossa siis vain vahvistettiin, että komissio ei ole velvollinen rajaamaan arviointiaan tekijöihin, jotka koskevat yksinomaan asianomaisen yrityksen erityistilannetta.

95 Edellisessä kohdassa mainitussa tuomiossa ei kuitenkaan katsottu, että kun komissio tai tarvittaessa unionin yleinen tuomioistuin vahvistaa varoittavan vaikutuksen aikaansaamiseen tarkoitettua korotuskerrointa, sen on joka tapauksessa otettava huomioon muita tekijöitä kuin asianomaisten yritysten kokonaisliikevaihto ja suhteellinen koko.

96 Tässä yhteydessä on toiseksi todettava, että kriteerit, jotka komissio otti huomioon varoittavan vaikutuksen aikaansaamiseksi tarkoitetun korotuskertoimen vahvistamiseksi, eli asianomaisten yritysten suhteellisen koon ja niiden kokonaisliikevaihdon, ilmenevät selvästi riidanalaisen päätöksen 474 ja 475 perustelukappaleesta. Kuten unionin yleinen tuomioistuin perustellusti katsoi valituksenalaisen tuomion 250 kohdassa, tätä päätelmää ei voida kumota sillä, että komissio viittasi niin ikään ”asiaan liittyviin olosuhteisiin”, koska riidanalaisesta päätöksestä ei ilmene, että komissio olisi käyttänyt nimenomaisesti muita seikkoja kuin jo mainittuja, ja koska ilmaisu ”asiaan liittyvät olosuhteet” on ymmärrettävä siten, että se tarkoittaa juuri asianomaisten yritysten kokonaisliikevaihtoa ja suhteellista kokoa.

97 Perusteluista, jotka koskevat käytettyjä kriteerejä varoittavan vaikutuksen aikaansaamiseen tarkoitetun korotuskertoimen vahvistamiseksi, on todettava, että unionin yleinen tuomioistuin perusteli tätä koskevat arviointinsa yksityiskohtaisesti valituksenalaisen tuomion 242-250 kohdassa. Nämä perustelut eivät ole millään tavoin ristiriitaiset, eikä niihin liity oikeudellista virhettä, ja vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti niistä ilmenee unionin yleisen tuomioistuimen päättely selkeästi ja yksiselitteisesti siten, että Versalisille selviävät annetun ratkaisun syyt ja että unionin tuomioistuin voi tutkita toimenpiteen laillisuuden (ks. vastaavasti mm. asia C-202/07 P, France Télécom v. komissio, tuomio 2.4.2009, Kok., s. I-2369, 29 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

98 Viidennen valitusperusteen ensimmäinen osa on näin ollen perusteeton.

Viidennen valitusperusteen toinen osa, joka koskee arviointivirhettä sekä puutteellisia ja ristiriitaisia perusteluja komission yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamisen osalta

– Asianosaisten lausumat

99 Versalis väittää, että koska komissio päätti soveltaa aritmeettista mallia sakon laskemiseen, tähän olennaisesti liittyvät säännöt sitovat sitä, jollei se esitä nimenomaisia oikeuttamisperusteita kartellin kunkin jäsenen osalta. Versalisin mukaan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi yhdistetyissä asioissa T-236/01, T-239/01, T-244/01–T-246/01, T-251/01 ja T-252/01, Tokai Carbon ym. vastaan komissio, 29.4.2004 antamassaan tuomiossa, että yhdenvertaisen kohtelun periaatetta oli loukattu tilanteessa, jossa yhdelle yritykselle oli vahvistettu korotuskerroin 1,25 ja toiselle 2,5, vaikka yhden liikevaihto oli vain kaksinkertainen toiseen nähden. Kyseisessä tuomiossa vahvistettiin selvästi

suoran yhteyden olemassaolo liikevaihdon kasvamisen ja korotuskertoimen korottamisen välillä. Valituksenalaisessa tuomiossa unionin yleinen tuomioistuin kuitenkin poikkesi Versalisin mukaan näistä periaatteista.

100 Valittaja katsoo, että kun otetaan huomioon asianomaiseen rikkomiseen osallistuneiden yritysten liikevaihdot, yhdenvertaisen kohtelun periaatteen sekä suhteellisuusperiaatteen noudattamisen varmistamiseksi ja sen välttämiseksi, että samanaikaisesti sovelletaan korotuskerrointa, joka on suurempi kuin 3, unionin yleisen tuomioistuimen olisi pitänyt soveltaa korotuskerrointa 1,25 eikä 1,5 Bayeriin ja näin ollen alhaisempaa korotuskerrointa kaikkiin muihin kyseessä oleviin yrityksiin eli kerrointa 1,33 Dow'hin, suunnilleen kerrointa 1,66 EniChemiin ja kerrointa 3 Shelliin. Unionin yleisen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 251 kohdassa esittämä toteamus, jonka mukaan ”riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, että EniChemiin sovellettu korotuskerroin on laskettu Dow'hin eikä Shelliin sovelletun kertoimen perusteella”, on Versalisin mukaan tehoton, koska yhdenvertaisen kohtelun periaatetta sovelletaan saman kartellin kaikkiin jäseniin.

101 Komissio katsoo, ettei valittaja osoita minkäänlaista oikeudellista virhettä, vaan pikemminkin ehdottaa korvaavaa laskentatapaa, joka johtaisi siihen, että valittajaan sovellettaisiin alhaisempaa kerrointa. Siltä osin kuin tämä pyyntö koskee myös muille yrityksille määrättyjä sakkoja, sitä ei komission mukaan voida ottaa tutkittavaksi. Komissio viittaa myös asiassa C-283/98 P, Mo och Domsjö vastaan komissio, 16.11.2000 annettuun tuomioon (Kok., s. I-9855, 47 kohta), jonka mukaan se ei saa viedä itseltään harkintavaltaansa sitä kautta, että se käyttäisi yksinomaan ja mekaanisesti laskentakaavoja. Valinta olla soveltamatta korotuskertoimia, jotka ovat suurempia kuin 3, mihin Versalis vaikuttaa yhtyvän, merkitsee korotuskertoimien tiettyä asteittaista alenemista suhteessa yritysten kokoon, ja valittaja sitä paitsi hyötyi suuresti tästä asteittaisesta alenemisesta.

– Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

102 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tavoite, joka on varoittavan vaikutuksen aikaansaamiseen tarkoitetun korotuskertoimen ja asianomaisen yrityksen koon ja kokonaisresurssien tässä yhteydessä tapahtuvan huomioon ottamiseen taustalla, piilee vaikutuksessa, joka kyseiselle yritykselle halutaan aiheuttaa, koska seuraamus ei saa olla vähäinen varsinkaan sen taloudelliseen kapasiteettiin nähden (ks. vastaavasti asia C-413/08 P, Lafarge v. komissio, tuomio 17.6.2010, Kok., s. I-5361, 104 kohta ja asia C-421/11 P, Total ja Elf Aquitane v. komissio, määräys 7.2.2012, 82 kohta).

103 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on myös niin, että kun unionin yleinen tuomioistuin käyttää täyttä tuomiovaltaansa, se ei saa viedä itseltään harkintavaltaansa sakkojen määrän vahvistamisen osalta tukeutumalla yksinomaan ja mekaanisesti aritmeettiseen laskentatapaan, joka perustuu pelkästään asianomaisen yrityksen liikevaihtoon (ks. vastaavasti mm. em. asia Mo och Domsjö v. komissio, tuomion 47 kohta). Tarkoituksenmukaisen sakon määrääminen ei voi olla pelkän liikevaihtoon perustuvan aritmeettisen laskelman tulos (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 100/80-103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok., s. 1825, 121 kohta ja yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P ja C-213/02 P, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005, Kok., s. I-5425, 243 kohta).

104 Kartelliin osallistuneille yrityksille määrättävien sakkojen laskemiseksi asianomaisten yritysten erilainen kohtelu on siis olennainen osa komissiolle alalla kuuluvan toimivallan käyttämistä. Komissio voi harkintavaltansa rajoissa vahvistaa seuraamuksen tapauskohtaisesti kyseessä olevien yritysten käyttäytymisen ja ominaispiirteiden perusteella taatakseen kussakin tapauksessa unionin kilpailusääntöjen täyden tehokkuuden (asia C-564/08 P, SGL Carbon v. komissio, tuomio 12.11.2009, 43 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

105 Tämän tuomion 102 kohdassa mainitun oikeuskäytännön perusteella komission on nimittäin ennen kaikkea huolehdittava siitä, ettei sakosta tule ”merkityksetöntä”, kun otetaan huomioon muun muassa asianomaisten yritysten taloudellinen kapasiteetti, mikä ei kuitenkaan edellytä sitä, että yritykselle, jonka liikevaihto on erityisen suuri verrattuna kartellin muihin jäseniin, olisi määrättävä korotettu sakko suoraan sen liikevaihdon ja asianomaiseen kartelliin osallistuneiden muiden yritysten liikevaihdon välisessä suhteessa. Jos tilanne olisi tämä, olisi olemassa vaara siitä, että kartellin suurimmille yrityksille määrätyt ja tällaisen aritmeettisen mallin mukaan korotetut sakot, joilla toki voisi olla riittävän varoittava vaikutus, olisivat suhteettomia sen rikkomisen vakavuuteen nähden, johon on konkreettisesti syyllistytty, erityisesti tilanteessa, jossa asianomaisten yritysten liikevaihtojen välillä on tämän asian tavoin olemassa huomattava ero.

106 Edellä esitetyn perusteella unionin yleistä tuomioistuinta ei voida moittia siitä, että se lähinnä hyväksyi komission, joka oli vahvistanut varoittavan vaikutuksen aikaansaamiseen tarkoitetun korotuskertoimen 2 Versalisille ja 3 Shellille, lähestymistavan olla soveltamatta suhteettomia varoittavan vaikutuksen aikaansaamiseksi tarkoitettuja korotuskertoimia suurimpiin yrityksiin, joihin olisi yksinomaan niiden liikevaihtojen ja pienempikokoisten yritysten liikevaihtojen välisen matemaattisen suhteen perusteella teoriassa voitu soveltaa huomattavasti korkeampia varoittavan vaikutuksen aikaansaamiseen tarkoitettuja korotuskertoimia.

107 Vaikka Versalis väittää tästä, että kun komissio on päättänyt soveltaa aritmeettista mallia sakon laskemiseen, sitä sitovat tähän olennaisesti liittyvät säännöt, on riittävää todeta, että tässä asiassa komissio ei valinnut tällaista tapaa. Tämä tosiseikka, jonka komissio sitä paitsi vahvisti suullisessa käsittelyssä, ilmenee lähinnä riidanalaisesta päätöksestä, jonka 474 perustelukappaleessa komissio totesi nimenomaisesti, että asianomaisten yritysten liikevaihtojen välillä oli huomattavia eroja.

108 Unionin yleisen tuomioistuimen perustelujen väitetystä puutteellisuudesta on todettava, että tämä mainitsi valituksenalaisen tuomion 251 kohdassa kaikki merkitykselliset kriteerit varoittavan vaikutuksen aikaansaamiseksi tarkoitetun korotuskertoimen vahvistamiselle. Unionin yleinen tuomioistuin tyytyi toteamaan väitetystä erilaisesta kohtelusta Versalisin ja Shellin välillä, että ”EniChemiin sovellettu korotuskerroin on laskettu Dow’hin eikä Shelliin sovelletun kertoimen perusteella”, ja tämä toteamus itsessään on toki hyvin suppea, mutta sitä on kuitenkin tarkasteltava yhdessä unionin yleisen tuomioistuimen tässä samassa kohdassa esittämän sen täsmennyksen kanssa, jonka mukaan komissiolla ”on sakon määrää vahvistaessaan harkintavaltaa eikä se ole velvollinen soveltamaan tarkkaa matemaattista kaavaa”.

109 Kun otetaan huomioon unionin yleisen tuomioistuimen nämä viimeksi mainitut toteamukset, Versalisia ei voitu johtaa harhaan niistä keskeisistä näkemyksistä, jotka saivat unionin yleisen tuomioistuimen lähinnä vahvistamaan komission suorittaman varoittavan tekijän arvioinnin, koska nämä näkemykset osoittautuivat paikkansapitäviksi, kuten tämän tuomion 102-106 kohdasta ilmenee. Ei näin ollen voida katsoa, että valituksenalainen tuomio olisi tältä osin perusteltu puutteellisesti.

110 On näin ollen katsottava, että viidennen valitusperusteen toinen osa on perusteeton, ja tämä valitusperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.

Kuudes valitusperuste, jonka mukaan unionin yleinen tuomioistuin loukkasi ja sovelsi virheellisesti unionin oikeutta ja perusteli valituksenalaisen tuomion puutteellisesti, kun se jätti tutkimatta kannekirjelmän tietyt liitteet

Asianosaisten lausumat

111 Versalis katsoo lähinnä, että sen argumentin, joka koski riidanalaisen päätöksen 4.3 jaksoa, jonka otsikko on ”Kartellikokoukset”, tutkimatta jättäminen perustui unionin yleisen tuomioistuimen kaavamaiseen vertailuun tämän päätöksen osien otsikkojen ja ensimmäisessä oikeusasteessa nostetun

kannekirjelmän ”E jakson” muodostavien osien otsikkojen välillä. Sen mukaan kyseisen kannekirjelmän 54-56 kohdassa mainittiin ja esitettiin tiivistetysti sen liitteiden sisältö, ja tällä tavoin esitetty argumentti ilmenee riittävän selvästi itse kannekirjelmän tekstistä.

112 Kyseiset liitteet, joiden tietyt osat mainittiin Versalisin mukaan kannekirjelmän 61, 62, 64, 94 ja 121 kohdassa, eivät myöskään sisällä oikeudellisia argumentteja. Unionin yleinen tuomioistuin katsoi sen mukaan näin ollen virheellisesti, että kyseisissä liitteissä esiintyvät seikat ”eivät [täyttäneet Euroopan] unionin tuomioistuimen perussäännön 21 artiklan ja [unionin yleisen tuomioistuimen] työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan c alakohdan vaatimuksia” ja että ”unionin yleisen tuomioistuimen tehtävänä ei - - ole yrittää etsiä ja tunnistaa liitteistä - - perusteita ja väitteitä”. Versalisin mukaan valituksenalaisen tuomion perustelut ovat joka tapauksessa tältä osin puutteelliset.

113 Valituksenalaisen tuomion 169 kohdassa esiintyvillä näkemyksillä, joiden mukaan Versalis ei voinut täyttää kannekirjelmän aukkoa ”esittämällä - - tietyt tosiseikat tai oikeudelliset seikat vastauksessa ja viittaamalla - - liitteisiin - - tai toimittamalla vastauksensa yhteydessä uusia liitteitä”, ei siis myöskään ole merkitystä. Sen sijaan se, että unionin yleinen tuomioistuin jätti liitteet tutkimatta, johti Versalisin mukaan siihen, ettei se voinut vedota sen puolesta puhuviin tärkeisiin todisteisiin.

114 Komissio katsoo asianomaisten liitteiden hylkäämisestä, että valituksenalainen tuomio on unionin yleisen tuomioistuimen ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukainen. Komission mukaan unionin yleinen tuomioistuin tutki huolellisesti kaikki jopa suppeasti ja tiivistetysti esitetyt kannekirjelmän argumentit. Se puolestaan hylkäsi perustellusti kannekirjelmän 54-56 kohdassa olleen yleisen viittauksen liitteisiin sekä kantajan myöhäisen yrityksen korjata siinä olevat aukot.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

115 Ensiksi on muistutettava, kuten unionin yleinen tuomioistuin teki valituksenalaisen tuomion 161 kohdassa, että Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 21 artiklan ja unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan kannekirjelmässä on mainittava riidan kohde ja yhteenveto seikoista, joihin kanne perustuu. Kanteen tutkittavaksi ottamisen edellytyksenä on, että ne olennaiset tosiseikat ja oikeudelliset seikat, joihin kanne perustuu, käyvät ilmi ainakin pääpiirteittäin itse kannekirjelmän tekstistä, kunhan ne on esitetty johdonmukaisesti ja ymmärrettävästi. Vaikka kannekirjelmän tekstiosaa voidaan tukea ja täydentää tietyiltä osin viittaamalla kannekirjelmän liitteenä olevien asiakirjojen kohtiin, sillä, että viitataan yleisluonteisesti muihin asiakirjoihin, vaikka ne olisivat kannekirjelmän liitteinä, ei voida korjata sitä, että kannekirjelmässä ei ole mainittu olennaisia oikeudellisia perusteita ja perusteluja, jotka siinä on edellä mainittujen sääntöjen mukaan mainittava. Kuten unionin yleinen tuomioistuin korosti kyseisen tuomion 162 kohdassa, edellytykset ovat samat, kun kanneperusteen tueksi esitetään väite.

116 Seuraavaksi on todettava, että unionin yleinen tuomioistuin otti huomioon tällä tavoin muistutetun säännön ja jätti tutkimatta argumentin, joka koski riidanalaisen päätöksen 4.3 jaksoa, jonka otsikko on ”Kartellikokoukset”. Unionin yleinen tuomioistuin nimittäin katsoi, että tämä argumentti oli oikeudellisesti ja tosiasiallisesti selvä vain kannekirjelmän tietyissä liitteissä.

117 Tästä on ensiksi todettava, että kuudennella valitusperusteellaan Versalis moittii – kuten kyseisen valitusperusteen otsikosta ja valituksen 98 kohdasta ilmenee – ”kannekirjelmän tiettyjen liitteiden tutkimatta jättämistä”. Unionin yleinen tuomioistuin ei kuitenkaan jättänyt tutkimatta asianomaisia liitteitä – kuten valittaja väittää – vaan argumentin, joka esiintyi yksinomaan kyseisissä liitteissä useiden muiden seikkojen ohella. Versalis tulkitsee näin ollen tältä osin virheellisesti valituksenalaista tuomiota.

118 Se, että Versalis tulkitsi tällä tavoin valituksenalaisen tuomion asianomaista osaa, vahvistetaan mahdollisesti harhaanjohtavilla perusteluilla, jotka esiintyvät valituksen 94 kohdassa ja joiden mukaan se, että unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi asianomaisen argumentin, perustui ”kaavamaiseen” vertailuun riidanalaisen päätöksen osien otsikoiden ja sen ensimmäisessä oikeusasteessa nostaman kannekirjelmän asianomaisen jakson muodostavien osien otsikoiden välillä. Unionin yleinen tuomioistuin ei nimittäin hylännyt tätä argumenttia siksi, ettei sitä ollut otsikoitu asianmukaisesti, vaan siksi, ettei sitä toistettu itse kannekirjelmässä. Unionin yleinen tuomioistuin mainitsi lisäksi sen, että argumenttia vastaava otsikko puuttui kannekirjelmästä, vain ylimääräisesti valituksenalaisen tuomion 167 kohdassa.

119 Kannekirjelmän 54-56 kohdasta, jotka toistetaan valituksenalaisen tuomion 165 kohdassa, sekä niihin liittyvistä huomautuksista, joissa Versalisin mukaan mainittiin ja esitettiin tiivistetysti asianomaisten liitteiden sisältö, on lopuksi todettava, ettei näissä kohdissa ja huomautuksissa esitetystä voida johtaa mitään nimenomaista oikeudellista tai tosiseikkoja koskevaa argumenttia. Unionin yleisen tuomioistuimen päätelmä, jonka mukaan keskeisiä oikeudellisia seikkoja ja tosiseikkoja, jotka koskevat riidanalaisen päätöksen 4.3 jaksoa, ei toisteta kannekirjelmässä, on näin ollen perusteltu.

120 Tästä seuraa, että unionin yleinen tuomioistuin jätti oikeudellista virhettä tekemättä tutkimatta valituksenalaisen tuomion 170 kohdassa Versalisin argumentin, joka koski riidanalaisen päätöksen 4.3 jaksoa. Kuudes valitusperuste on näin ollen hylättävä.

121 Koska mikään Versalisin valituksen tueksi esitetyistä perusteista ei ole perusteltu, valitus on hylättävä kokonaisuudessaan.

Vastavalitus

Lausunnon antamisen raukeamista koskeva väite

122 Versalis esitti suullisessa käsittelyssä lausunnon antamisen raukeamista koskevan väitteen komission vastavalituksesta sillä perusteella, ettei tällä ollut enää oikeussuojan tarvetta. Sen mukaan komissio nimittäin ilmoitti valituksenalaisen tuomion antamisen jälkeen valittajalle aikomuksestaan avata tutkimus uudelleen siltä osin kuin se koski sitä, että Versalis oli uusinut rikkomisen, uuden väitetiedoksiannon antamiseksi.

123 Tämä väite on perusteeton.

124 Tästä on muistutettava ensiksi, että oikeussuojan tarpeen menettämisellä oikeudenkäynnin aikana ei periaatteessa ole vaikutusta tutkittavaksi ottamiseen, mutta se voi johtaa siihen, että unionin tuomioistuimet katsovat, että lausunnon antaminen asiassa raukeaa (ks. vastaavasi asia C-183/08 P, komissio v. Provincia di Imperia, määräys 5.3.2009, 31 kohta).

125 Kuten komissio perustellusti totesi suullisessa käsittelyssä, tässä asiassa se kuitenkin säilytti oikeussuojan tarpeensa, koska Versalisille riidanalaisella päätöksellä määrätty rahamääräinen seuraamus päätöksen tekemispäivästä lähtien laskettavine korkoineen olisi edelleen olemassa tilanteessa, jossa unionin tuomioistuin hyväksyisi komission vastavalituksen, mutta tilanne olisi toinen, jos komissio tekisi uuden päätöksen. Vastaavassa tilanteessa oikeuskäytännössä on jo katsottu, että se, että komissio valmistelee asetusehdotuksen noudattaakseen unionin yleisen tuomioistuimen ratkaisua, ei sellaisenaan merkitse sitä, ettei komissiolla enää ole intressiä valituksen tekemiseen (ks. vastaavasti asia C-248/99 P, Ranska v. Monsanto ja komissio, tuomio 8.1.2002, Kok., s. I-1, 31 kohta).

126 Tässä tilanteessa Versalisin esittämää lausunnon antamisen raukeamista koskevaa väitettä ei voida hyväksyä.

Ainoa valitusperuste

Asianosaisten lausumat

127 Komissio esittää vastavalituksensa tueksi yhden ainoan valitusperusteen, joka koskee SEUT 296 artiklan rikkomista, tarkasteltuna yhdessä SEUT 101 artiklan kanssa, komission intressejä vahingoittavia menettelyvirheitä sekä kontradiktorisen periaatteen loukkaamista. Komission mukaan valituksenalaisessa tuomiossa katsottiin virheellisesti, että riidanalaisessa päätöksessä olevat seikat rikkomisen uusimiseen perustuvan raskauttavan seikan osoittamiseksi Eni SpA:ta ja Versalisia vastaan olivat riittämättömät.

128 Komissio muistuttaa ensiksi, että se oli maininnut toisen tiedoksiannon 430 perustelukappaleessa aikomuksensa ottaa huomioon raskauttavana seikkana jo todetut aikaisemmat rikkomiset ja että se oli maininnut nimenomaisesti ”ENI:n” osallistumisen rikkomisiin, jotka oli osoitettu polypropeenipäätöksessä ja toisessa PVC-päätöksessä. Komission mukaan Versalis ei ottanut tähän kantaa komissiossa käydyssä menettelyssä. Versalis väitti komission mukaan ensimmäistä kertaa kannekirjelmässään ensimmäisessä oikeusasteessa yhtäältä, että aikaisempiin rikkomisiin ja käsiteltävään rikkomiseen eivät syyllistyneet samat henkilöt, koska asianomaisen toiminnan alat koskevat eri tavaroita ja markkinoita ja koska ne oli jo luovutettu ennen kyseisten päätösten tekemistä, ja toisaalta, että aikaisempiin kilpailutapauksiin osallistunut konsernin yritys oli EniChem SpA.

129 Versalis ei komission mukaan kuitenkaan milloinkaan väittänyt, etteivät yritykset, joille määrättiin seuraamuksia polypropeenipäätöksessä ja toisessa PVC-päätöksessä, olisi kuuluneet ”ENI-konserniin”. Komissio katsoo, että jos se olisi halunnut, se olisi voinut määrätä kyseisissä päätöksissä sakon samalle emoyhtiölle eli Eni SpA:lle, jonka määräysvallassa EniChem SpA ja Anic SpA, jotka olivat kyseisten päätösten adressaattiyhtiöitä, olivat kokonaan. Komission mukaan unionin yleinen tuomioistuin katsoi asiassa T-203/01, Michelin vastaan komissio, 30.9.2003 antamassaan tuomiossa (Kok., s. II-4071), että komissio saattaa tällaisessa tilanteessa perustellusti katsoa, että sama yritys oli jo tuomittu samantyyppisestä rikkomisesta.

130 Unionin yleinen tuomioistuin ei komission mukaan esittänyt asianosaisille kirjallisia kysymyksiä rikkomisen uusimisesta eikä pyytänyt selvennystä tosiseikkoihin suullisessa käsittelyssä. Valituksenalaisessa tuomiossa kumottiin näin ollen osittain riidanalainen päätös täysin yllättäen väitetyn perustelujen puuttumisen vuoksi. Valituksenalaisella tuomiolla rikottiin näin ollen SEUT 296 artiklaa, tarkasteltuna yhdessä SEUT 101 artiklan kanssa. Komission mukaan unionin yleinen tuomioistuin määritti virheellisesti perusteluvelvollisuuden kohteen ja laajuuden. Komission mukaan unionin yleisen tuomioistuimen näkökulma merkitsee lisäksi kontradiktorisen periaatteen vakavaa loukkaamista ja näin ollen menettelyvirhettä, joka vahingoittaa sen intressejä.

131 Komissio korostaa, että toimen perusteluvelvollisuuden täyttymistä on arvioitava muun muassa sen asiayhteydessä. Asiassa C-42/01, Portugali vastaan komissio, 22.6.2004 antamansa tuomion (Kok., s. I-6079) 22 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin katsoi näin ollen komission mukaan riittäviksi tiivistetysti esitetyt perustelut, jotka sisältyivät päätökseen, joka oli tehty adressaatin hyvin tuntemassa asiayhteydessä. Komission mukaan unionin yleisen tuomioistuimen olisi lisäksi pitänyt antaa sille mahdollisuus selventää ja täsmentää sen perusteluja, kuten se teki asiassa T-103/08, Versalis ja Eni vastaan komissio, 13.12.2012 antamansa tuomion yhteydessä.

132 Komission mukaan riidanalaisen päätöksen 366-373 perustelukappaleessa osoitetaan selvästi, että toisen PVC-päätöksen adressaattiyrityksen ja tässä asiassa kyseessä olevaan rikkomiseen osallistuneen yrityksen välillä oli jatkuvuus. Se vaatii näin ollen valituksenalaisen tuomion kumoamista sikäli kuin unionin yleinen tuomioistuin kumosi sillä osittain riidanalaisen päätöksen rikkomisen uusimista

polypropeenipäätökseen ja toiseen PVC-päätökseen nähden koskevan toteamuksen osalta ja joka tapauksessa sikäli kuin unionin yleisen tuomioistuimen kyseisen päätöksen kumoaminen koskee toteamusta rikkomisen uusimistilanteesta toiseen PVC-päätökseen nähden.

133 Versalis vastaa ensiksi, että komission argumentit, jotka perustuvat muun muassa edellä mainitussa asiassa Versalis ja Eni vastaan komissio annettuun tuomioon, ovat puhtaasti tosiseikkoja koskevia. Näitä argumentteja ei esitetty riidanalaisessa päätöksessä eikä komission unionin yleisessä tuomioistuimessa esittämissä asiakirjoissa, joten niitä ei voida ottaa tutkittavaksi.

134 Valittaja toteaa toiseksi, että se perustettiin vuonna 1989 eli useita vuosia sen käyttäytymisen päättymisen jälkeen, josta määrättiin seuraamuksia polypropeenipäätöksellä ja toisella PVC-päätöksellä, ja asianomaisen toiminnan kolmansille yhtiöille luovuttamisen tai tämän toiminnan yhteisiin yrityksiin tuomisen jälkeen. Minkäänlaista taloudellista ja toiminnallista jatkuvuutta kyseisen toiminnan ja ”EniChem SpA” -nimisen yhtiön, joka ei valittajan mukaan ole EniChem SpA -yhtiö, jota toinen PVC-päätös koski, valittajalle 1.1.2002 siirtämän toiminnan välillä ei sen mukaan näin ollen ole. Versalisin mukaan konsernin emoyhtiö ajanjaksolla, jota edellä mainitut päätökset koskivat, oli Ente Nazionale Idrocarburi eli julkinen elin eikä Eni SpA.

135 Versalis väittää kolmanneksi, että se, että komissio vetoaa pelkkään teoreettiseen mahdollisuuteen siitä, että kyseessä olevan emoyhtiön olisi aikanaan katsottu olevan vastuussa polypropeenipäätöksen ja toisen PVC-päätöksen kohteena olleista rikkomisista, merkitsee kumoamattoman olettaman luomista siitä, että emoyhtiö on vastuussa sen kokonaan omistamien tytäryhtiöiden aikaisemmasta käyttäytymisestä. Komission olisi Versalisin mukaan lisäksi pitänyt osoittaa komission kyseisten päätösten tekemisajankohtana soveltaman kriteerin mukaisesti, että asianomaisella emoyhtiöllä oli ratkaiseva vaikutus Anic SpA:han ja EniChem SpA:han, mitä se ei Versalisin mukaan tehnyt kyseisissä päätöksissä eikä riidanalaisessa päätöksessä.

136 Eni SpA:n ei myöskään katsottu olevan vastuussa Anic SpA:n ja EniChem SpA:n käyttäytymisestä aikaisempien päätösten tekohetkellä, eikä sitä siis kuultu tästä missään vaiheessa.

137 Versalis väittää neljänneksi asenteestaan ja Eni SpA:n asenteesta hallinnollisessa menettelyssä, että se toki kiisti erityisesti kuulemisen aikana sen, että sen katsottiin uusineen rikkomisen. Se toteaa, ettei sillä missään tapauksessa ollut velvollisuutta esittää huomautuksia toisesta tiedoksiannosta. Edellä mainitussa asiassa Portugali vastaan komissio annetulla tuomiolla ei sen mukaan ole tässä yhteydessä merkitystä, koska kyseisessä tuomiossa vahvistettiin, että komissio voi esittää tiivistetyt perustelut yksinomaan, kun ne koskevat kysymyksiä, joista vastapuoli ei ole esittänyt tietoja tätä koskevasta nimenomaisesta velvollisuudesta huolimatta. Tässä asiassa tällaista velvollisuutta ei sen mukaan ole.

138 Versalis toteaa viidenneksi väitetystä kontradiktorisen periaatteen loukkaamisesta, että sen argumentteja ei esitetty myöhässä ja että virhe, jonka unionin yleinen tuomioistuin vahvisti, koski aineellisia perusteluja, joten sitä ei voitu korjata oikeudenkäyntimenettelyn aikana. Päätöksen perustelut on joka tapauksessa toimitettava asianomaiselle samaan aikaan kuin sille vastainen päätös, eikä niiden puuttumista voida korjata unionin tuomioistuimissa käytävän oikeudenkäyntimenettelyn aikana. Komission esittämä argumentti on näin ollen perusteeton.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

139 Aluksi on muistutettava, että SEUT 296 artiklassa edellytettyjen perustelujen on oltava kyseessä olevan toimenpiteen luonteen mukaisia ja niistä on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmettävä toimenpiteen toteuttaneen toimielimen päättely siten, että niille, joita toimenpide koskee, selviävät sen syyt ja että toimivaltainen tuomioistuin voi tutkia toimenpiteen laillisuuden (ks. yhdistetyt asiat C-628/10 P ja C-14/11 P, Alliance One International ja Standard Commercial Tobacco v. komissio ja komissio v. Alliance One International ym., tuomio 19.7.2012, 72 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

140 Yksittäistapausta koskevan päätöksen osalta unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että velvollisuudella perustella tällainen päätös on tarkoitus antaa tuomioistuimelle mahdollisuus tutkia päätöksen laillisuus sekä antaa asianosaiselle riittävät tiedot sen arvioimiseksi, onko päätös mahdollisesti virheellinen, jolloin sen pätevyys voidaan riitauttaa (em. asia Alliance One International ja Standard Commercial Tobacco v. komissio ja komissio v. Alliance One International ym., tuomion 73 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

141 Perustelut on näin ollen lähtökohtaisesti ilmoitettava asianosaiselle samaan aikaan kuin sille vastainen päätös. Perustelujen puuttumista ei voida korjata sillä, että asianosainen saa päätöksen perustelut tietoonsa unionin tuomioistuimissa käytävän oikeudenkäyntimenettelyn aikana (ks. mm. em. asia Alliance One International ja Standard Commercial Tobacco v. komissio ja komissio v. Alliance One International ym., tuomion 74 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

142 Tästä seuraa, että kun komissio määrää sakon yhtiölle unionin kilpailusääntöjen rikkomisen vuoksi ja kun se soveltaa sakon laskemisen yhteydessä korotuskerrointa sen huomioon ottamiseksi, että sama yhtiö oli jo aikaisemmin osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen, sen on esitettävä päätöksen, jolla kyseinen sakko määrätään, yhteydessä tiivistelmä, jonka avulla unionin tuomioistuimet sekä kyseinen yhtiö voivat saada selville, missä ominaisuudessa ja missä määrin kyseinen yhtiö oli osallistunut aikaisempaan rikkomiseen. Erityisesti, jos komissio katsoo, että kyseinen yhtiö kuului yritykseen, joka oli aikaisempaa rikkomista koskevan päätöksen adressaatti, sen on perusteltava tämä väite oikeudellisesti riittävällä tavalla.

143 Tässä asiassa on muistutettava, että komissio oli todennut toisen tiedoksiannon 430 perustelukappaleessa, että se ottaisi huomioon aikaisemmat toteamukset samankaltaisista rikkomisista, ja se viittasi tämän osalta polypropeenipäätökseen ja toiseen PVC-päätökseen toteamalla, että nämä päätökset ”koskivat””ENIä”. Sama suppea toteamus esiintyy riidanalaisen päätöksen 487 perustelukappaleessa, jossa komissio toteaa lisäksi, että ”Enichem” oli jo ollut kyseisten päätösten adressaatti. Riidanalaisen päätöksen 488 perustelukappale voidaan myös ymmärtää siten, että komission mukaan sama SEUT 101 artiklassa tarkoitettu yritys on syyllistynyt polypropeenipäätöksen ja toisen PVC-päätöksen kohteena oleviin rikkomisiin sekä riidanalaisessa päätöksessä todettuun rikkomiseen.

144 Koska polypropeenipäätös oli osoitettu muun muassa Anic SpA:lle ja toinen PVC-päätös muun muassa ”Enichem SpA:lle”, on todettava, että riidanalaisessa päätöksessä olevien tietojen, jotka toistetaan tämän tuomion edellisessä kohdassa, perusteella ei voi mitenkään saada selville missä ominaisuudessa ja missä määrin kyseiset päätökset koskivat Versalisia, joka ei kuulu polypropeenipäätöksen adressaatteihin eikä myöskään toisen PVC-päätöksen adressaatteihin.

145 Vaikka komissio väittää, että riidanalaisen päätöksen 366-373 perustelukappaleessa on täsmällinen kuvaus kaikista tapahtumista, jotka koskevat ”EniChemiä”, nämä seikat koskevat kuitenkin vain muutoksia, jotka tapahtuivat Eni-konsernin sisällä 20.5.1996-28.11.2002, kuten unionin yleinen tuomioistuin perustellusti totesi valituksenalaisen tuomion 299 kohdassa. Kyseisissä perustelukappaleissa ei kuitenkaan ole mitään täsmennyksiä yhtiöistä, jotka muodostivat polypropeenipäätöksen ja toisen PVC-päätöksen adressaattiyritykset, niissä ei mainita, olivatko kyseiset yhtiöt samoja kuin riidanalaisessa päätöksessä tarkoitetut yhtiöt, minkä Versalis kiistää, eivätkä ne myöskään koske tässä yhteydessä mahdollisesti tapahtuneita muutoksia polypropeenipäätöksen tekemispäivän eli 23.4.1986 sekä toisen PVC-päätöksen tekemispäivän 27.7.1994 ja riidanalaisessa päätöksessä todetun rikkomisen alkamispäivän eli 20.5.1996 välillä.

146 Tästä seuraa, että riidanalainen päätös on tältä osin puutteellisesti perusteltu.

147 Kontradiktorisen periaatteen väitetystä loukkaamisesta, minkä seurauksena puolustautumisoikeuksia väitetään loukatun, on todettava, että tämän tuomion 141 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan komission velvollisuutena oli esittää riittävät perustelut riidanalaisen päätöksen tekemisen

yhteydessä. Vaikka kontradiktorisen periaatteen väitettyä loukkaamista ei olisi tapahtunut, lisätiedoilla, jotka komissio olisi voinut unionin yleiselle tuomioistuimelle toimittaa, ei näin ollen olisi voinut olla minkäänlaista vaikutusta sen käsiteltäväksi saatetun riidan lopputulokseen.

148 Argumentista, jonka mukaan Versalis tai Eni SpA eivät olleet komissiossa käydyssä menettelyssä vedonneet siihen, että yhtäältä polypropeenipäätöksen ja toisen PVC-päätöksen ja toisaalta riidanalaisen päätöksen adressaatit eivät olleet samat henkilöt, on riittävää muistuttaa, että missään unionin oikeuden säännöksessä tai määräyksessä ei velvoiteta väitetiedoksiannon adressaattia riitauttamaan sen eri oikeudellisia seikkoja tai tosiseikkoja hallinnollisessa menettelyssä.

149 Tässä tilanteessa unionin yleinen tuomioistuin ei tehnyt oikeudellista virhettä, kun se katsoi, ettei komissio ollut esittänyt riidanalaisessa päätöksessä riittävästi yksityiskohtaisia ja täsmällisiä seikkoja, joiden perusteella voitaisiin perustella se, että sama SEUT 101 artiklassa tarkoitettu ”yritys” oli syyllistynyt uudelleen kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevään toimintaan, ja kun se näin ollen kumosi riidanalaisen päätöksen 2 artiklan c alakohdan sikäli kuin siinä vahvistettiin Versalisille määrätyn sakon määräksi 272,25 miljoonaa euroa.

150 Koska ainoa valitusperuste, jonka komissio esitti vastavalituksensa tueksi, on näin ollen perusteeton, valitus on hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

151 Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 184 artiklan 2 kohdassa todetaan, että jos valitus on perusteeton, unionin tuomioistuin tekee ratkaisun oikeudenkäyntikuluista. Kyseisen työjärjestyksen 138 artiklan 1 kohdan, jota sovelletaan sen 184 artiklan 1 kohdan mukaan valituksen käsittelyyn, mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut.

152 Koska komissio vaati päävalituksen osalta Versalisin velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut ja koska Versalisin valitusperusteita ei hyväksytty, tämä on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

153 Koska Versalis vaati vastavalituksen osalta komission velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut ja koska komission ainoaa valitusperustetta ei hyväksytty, tämä on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Pää- ja vastavalitus hylätään.

2) Versalis SpA velvoitetaan korvaamaan päävalitukseen liittyvät oikeudenkäyntikulut.

3) Euroopan komissio velvoitetaan korvaamaan vastavalitukseen liittyvät oikeudenkäyntikulut.

Allekirjoitukset